

SA QOSIPELI TE ZISU KARISITO SAPU KUBERIA MAKA Sa Vinabakala

Pa pinodalaena sa Qosipeli te Maka, si ta kubere sari na zinama hire: “Hie sa Inavoso Leana te Zisu Karisito sa Tuna Tamasa.” Koasa vivineina e Zisu si ta dogoro sa Nana ninirañira pa Nana tinavete meke Nana vina tumatumae. Hoke hipuru pani Sa sari na tomate kaleadi, meke taleoso ni Sa sari na tie koari na dia sinea. Tozi pule nia se Zisu, sapu Asa sa tie pu mae meke ponia sa Nana tinoa pa tinarupahadi rina tie pa sinea.

E Maka si tozi va tonotia meke va bakalia sa vivineina e Zisu koari na tinavete pu ele taveti Sa, lopu tale koari Nana zinama na vina tumatumae mo. Sipu beto sa vivineina e Zone Papitaiso, meke sa pinapitaiso te Zisu, meke sa Nana tinoketoke, si tonoto lamo si asa koasa tinavete salana meke sa Nana vina tumatumae. Sipu ele hola soku navulu rane si podalae gilana valeania rina disaepeli si Asa, ba sari na tie pu kanaia se Zisu, si hiva va matea si Asa. Koari na hinia 11 meke kamo pa 16 si ta tozi vura, sapu gua ta evana koe Zisu koasa vuiki vina betobeto pa Nana tinoa pa pepeso. Koari na hinia hire, si ta kubere sa vivineina sa Nana minate pa korosi, meke sa tinuru pule.

Sari na kinubekubere koadi sapu gotogotodi si lopu koa sari na vesi pa Maka 16:9-20. Ta kubere

si arini pa vari korapadi sari [] pa iniliri hie.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka

Pinodalaena sa Inavoso Leana. Hinia 1:1-13
Tinavete ninabulu te Zisu pa Qaleli. Hinia 1:14

kamo hinia 9:50

Podalae pa Qaleli kamo Zerusalema. Hinia
10:1-52

Sa vuiki vina betobeto pa korapana, meke pa
valena Zerusalema. Hinia 11:1 kamo hinia
15:47

Sa tinuru pule te Zisu. Hinia 16:1-8

Sari na vinura koari na tie meke sa sinage pule
pa Mañauru tanisa Bañara Toana. Hinia
16:9-20

Sa Tinarae te Zone Papitaiso

(Matiu 3:1-12; Luke 3:1-18; Zone 1:19-28)

¹ Sa pinodalaena sa Inavoso Leana, koasa
guguana e Zisu Karisito, sa Tuna Tamasa,

² gua tugo sa zinama sapu kuberia sa poropita
Aisea sapu guahe:*

“ ‘Kote garunu kenue la nia Rau sa Qua tie paleke
inavoso,

sipu lopu ele kamo la si Goi,

pude va nama ponigo sa sirana.’

³ Keke tie si korapa tarae velavela guahe pa
soloso qega^{d,*}

‘Mi va nama nia sa sirana tanisa Bañara,
mi va toñotia vasina pu kote ene si Asa,’
gua.”

⁴ Gua asa ke mae variva papitaiso^d, na tarae
se Zone koa rina tie pa korapa soloso qega: “Mi

* **1:2** Mal 3:1 * **1:3** Ais 40:3

kekere, koari na mia sinea, mi ta papitaiso, meke kote taleosoni gamu sa Tamasa koari na mia sinea,” gua si asa.

⁵ Meke soku tie si varigara mae vasina, saripu mae guadi pa ninae vasina pa popoa Ziudia, meke pa Zerusalem, pude va avosia se Zone. Helahelae ni rini sari na dia sinea, meke ta papitaiso koa sa si arini pa Ovuku Zodani.

⁶ Na kalu kameli si poko nia e Zone, meke dokoho nia sa sa kapu kurukuru tava popana, meke na kupokupo na zipale mo si henai sa.*

⁷ Hie sa inavoso sapu tozia sa koari na tie: “Asa sapu kote luli mudi mae koa rau si arilaena hola nau si arau! Lopu garoqu rau si pude kokopo gore meke rupahia sa Nana sadolo.

⁸ Papitaisoni gamu kolo mo rau, ba Asa tu kote papitaisoni gamu sa Maqomaqo Hope,” gua si asa.

Ta Papitaiso meke Ta Toketoke se Zisu

(Matiu 3:13 kamo hinia 4:11; Luke 3:21-22, 4:1-13)

⁹ Pa tooso asa si lopu ele seunae taluarae mae gua pa vasileana Nazareti, koasa pinaqaha popoa pa Qaleli se Zisu, meke ta papitaiso si Asa koe Zone pa Ovuku Zodani.

¹⁰ Meke sipu popa sage tugo Sa pa kolo, si dogoria Sa sa tukelena sa Manauru, meke gore mae guana baruku sa Maqomaqo Hope koa Sa.

¹¹ Meke ta avoso mae gua pa Manauru si keke mamalaini, sapu guahe: “Agoi tugo sa Tuqu Koleo sapu qetu hola nigo Rau,” gua.*

* **1:6** 2 Ban 1:8 * **1:11** Zen 22:2; Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 3:17, 12:18; Mk 9:7; Lk 3:22

¹² Meke hinoqa turana la nia sa Maqomaqo Hope pa soloso qega si Asa.

¹³ Meke ka made navulu puta rane si koa vasina, meke toketoke ia Setani si Asa. Soku kurukuru pinomo si koa, ba kopu nia rina mateana si Asa.

*Tioki Zisu sari ka Made Tie Habu
(Matiu 4:12-22; Luke 4:14-15, 5:1-11)*

¹⁴ Mudina sapu ta veko pa vetu varipusi se Zone, si la gua pa popoa Qaleli se Zisu, meke tarae nia Sa sa Inavoso Leana te Tamasa, sapu guahe:

¹⁵ “Sa totošo si ele kamo meke sa Binañara te Tamasa^d si tata koa gamu kamahire. Mi veko pani sari doduru mia kinaleadi; mi va hinokaria sa Inavoso Leana!” gua si Asa.*

¹⁶ Meke sipu enene se Zisu pa raratana masa pa kopi Qaleli, si dogoria Sa se Saimone meke se Aduru sa tasina; korapa vaqara dia, sina na habu mo sa dia tinavete. ¹⁷ Tioko la i Zisu sari karua, “Mae luli Au, maqu va tumatumaeni gamu habu tie!” gua si Asa.

¹⁸ Meke pa totošo tugo asa si luara vekoi ri kara sari dia vaqara, meke lulia rini se Zisu.

¹⁹ Sipu ene rizu hite la Sa, si dogori Sa sari karua tamatasi, ari Zemisi e Zone, sari karua tuna e Zebeti; korapa surana pa dia koaka si arini, na tuvaki sari dia vaqara.

²⁰ Totoso dogori tugo Sa, si tioki Sa si arini; ke veko pania rini pa koaka se Zebeti sa tamadia, meke sari dia tie habu ta tabaradi, meke lulia rini se Zisu.

* 1:15 Mt 3:2

*Sa Tie pu Ta Hilae Tomate Kaleana
(Luke 4:31-37)*

²¹ Meke sipu kamo se Zisu, meke sari Nana dis-aepeli pa vasileana Kepaniami, si la pa sinaqoqi^d pa rane Sabati si Asa, meke podalae va tumatumae.

²² Meke magasa nia rina tie sa Nana vina tumatumae, sina koa ia na niniranira sa Nana vina tumatumae ura lopu hite kekeñoño gua ari tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese^{d,*}

²³ Meke mae koa Sa pa sinaqoqi si keke tie pu ta higorae tomate kaleana, meke velavela guahe:

²⁴ “Kei, Zisu pa Nazareti! Sa si hiva taveteni gami Goi? Hiva mae va mate gami gua? Gilanigo qua sapu sa Nabulu Hopemu te Tamasa si Agoi!” gua si Asa.

²⁵ Meke norea Zisu sa tomate kaleana, “Mokomoko, mu vura taloa koasa tie sana!” gua si Asa.

²⁶ Ke vata higoro ia sa tomate kaleana sa tie, ke neneqara sisigiti, meke gagaemana sa tomate kaleana, meke vura taloa koasa.

²⁷ Ke magasa hola sari doduru tie meke podalae varivari nanasi teledia, “Na sa sapu guahe? Kaiqa vina tumatumae vaqura beka? Sina koa ia niniranira sa tie hie, ke boka avosia na va tabea rina tomate kaleadi si Asa!” gua si arini.

²⁸ Ke, sa inavosona Zisu, si lopu sana ta urahae la pa doduru vari likohaena sa pinaqaha popoa pa Qaleli.

*Soku Tie si Salani Zisu
(Matiu 8:14-17; Luke 4:38-41)*

* 1:22 Mt 7:28-29

²⁹ Sipu taluarae pa sinaqoqi se Zisu meke sari Nana disaepeli, somanae tugo sari Zemisi e Zone, si ene toŋoto la pa vetu tadi Saimone e Aduru sarini.

³⁰ Sa barikaleqe sapu sa roana e Saimone, si korapa eko nana pa teqe, na moho nunuare si asa, ke tozi nia rini se Zisu.

³¹ Ke la si Asa, meke taŋinia Sa sa limana meke va tekulia. Totoso asa si magogoso si asa, meke va togai sa si arini.

³² Pana veluveluna asa, sipu lodu sa rimata, si turaŋa mae ni rini koa Sa sari doduru tie mohodi, na ta hilae tomate kaleadi.

³³ Sari doduru tinoni koasa vasileana nomana sana, si varigara pa sadana sa vetu.

³⁴ Meke salaŋi Zisu sari sokudi tie pu ta razae votivotiki minoho, meke soku tomate kaleadi si hipuru pani Sa. Ba lopu va malumi Sa sari na tomate kaleadi pude zama, sina tumae nia dia sapu esei si Asa.

Tarae pa Qaleli se Zisu

(Luke 4:42-44)

³⁵ Pana munumunu vaqavaqasa, sipu lopu ele kalalasa valeana sa popoa, si taluarae pa vetu se Zisu, meke la pa keke vasina ivuluna meke varavara.

³⁶ Ba vura la hata ia e Saimone, meke ri kasa nana baere si Asa.

³⁷ Meke sipu dogoria rini, si zama si arini, “Soku tie si korapa hata igo,” gua si arini.

³⁸ Ba olaŋa la i Zisu si arini, “Aria, mada la koari kaiqa vasileana pule. Ura koa rini ba kaqu tarae nia tugo Rau sa Inavoso Leana, sina asa tugo si mae nia Rau,” gua si Asa.

39 Ke ene kamoi Sa sari doduru vasileana pa Qaleli, meke tarae koari na sinaqoqi, meke hipuru pani sari na tomate kaleadi.*

*Salania Zisu si Keke Tie Popoquna
(Matiu 8:1-4; Luke 5:12-16)*

40 Keke tie popoquna si mae koe Zisu, meke hoqa todoño pa kenuna Sa. Tapa sisigitia sa si Asa pude toka nia, meke zama, “Be hiva Goi, si boka va via* au mo Goi,” gua si asa.

41 Meke tataru sisigiti nia na hiva toka nia Zisu si asa, ke qaqama la nia Sa sa limana, meke tiqua Sa si asa, meke zama, “Hiva tugo si Rau, ke mu via tu ba goi,” gua se Zisu.

42 Koasa totoso tugo asa si ta salana meke via sa tie.

43 Meke koasa totoso tugo asa si garunu taloa nia Sa, ba va balau ia Sa,

44 “Avoso mae, mu lopu la vivinei pa tie, ba mu la vata dogoro pule nigo koasa hiamad pude vilitigo. Mamu tavetia sa vina vukivukihi vinulasa sapu tozia sa Tinarae te Mosese, pude va sosodea koari na tie, sapu ele via si goi kamahire,” gua si Asa.*

45 Ba sipu taluarae sa tie, si podalae urahae nia mo sa sa inavoso, pa doduru vasina. Gua ke lopu boka vura la koari na vasileana se Zisu pude ta gilana koari na tie, ba koa mo si Asa koari na vasidi ivuludi, ba mae mo koa Sa sari na tie pu mae guadi pa doduru vasina.

* 1:39 Mt 4:23, 9:35 * 1:40 Sa ginuana va via si ta salana sa tie meke boka somana pule koari na tie te Tamasa. * 1:44 Liv 14:1-32

2

Salania Zisu si Keke Tie Mohona (Matiu 9:1-8; Luke 5:17-26)

¹ Hola kaiqa rane, si pule mae pa Kepaniami se Zisu, meke ene sa inavosona sapu koa nana vasina si Asa, gua.

² Ke soku hola sari na tie si varigara mae koasa vetu pu koa ia Sa, ke loke vasi lolomo si koa, kamo la gua tugo pa kenuna sa sasada. Meke tarae nia Sa sa zinama koa rini.

³ Totoso asa si paleke mae nia ri ka made tie si keke tie pu mate kukuru tinina.

⁴ Ba lopu boka va nuquru la ia rini koe Zisu sa tie, sina sokua tie sa korapa vetu; ke kakelia rini sa batu vetu, pa totona puta Zisu, meke va isu gore la ia rini sa tie pu ekona pa nana teqe.

⁵ Meke sipu dogoria Zisu nomana gua sa dia rina~~nerane~~ koa Sa, si zama la ia Sa sa tie mohona, "Tuqu, ele taleosae sari na mua sinea," gua si Asa.

⁶ Ba kaiqa ri na tie va tumatuma~~e~~ koasa Tinarae te Mosese pu habotu vasina si balabala golomo pa bulodia,

⁷ "Na vegua ke zama guahe si Asa? Na va Tamatamasae pule nia si Asa! Tamasa mo telena si boka taleoso ni sari na sinea^d!" gua si arini.

⁸ Ba gilania Zisu pa korapa maqomaqona koasa totona asa, sapu gua korapa balabala ia rini, ke zama la koa rini si Asa, "Na vegua ke balabala i tu gamu saripu gua sara pa korapa bulomia?"

⁹ Na sa si gotogoto pude zama lania koasa tie mohona pude bakala koa gamu sapu tagoa Rau

sa niniranira? ‘Ele taleosae sari na mua sinea?’
gua, ba “Turu, palekia mua teqe, mamu ene?”

¹⁰ Ba pude mi tumae nia gamu, sapu sa Tuna^d
na Tie si ari Nana niniranira pa pepeso, pude
taleoso ni sari na sinea tadi na tie.” Meke zama
la si Asa koasa sapu mate kaiqa kukuru tinina,

¹¹ “Zama igo Rau si goi, turu, palekia mua teqe,
mamu la pa mua vetu!” gua si Asa.

¹² Sipu korapa dono la rini, si gasa turu sa tie,
meke paleke vagia sa sa nana teqe, meke ene
taloa nana. Ke magasa beto sari doduru, meke
vahesia rini sa Tamasa, meke zama, “Namu lopu
hite ele ta dogoro koa gita si keketona guahe!”
gua si arini.

Tiokia Zisu se Livae
(*Matiu 9:9-13; Luke 5:27-32*)

¹³ Meke pule la pa raratana pa kopi Qaleli se
Zisu, meke mae koa Sa si keke puku vinarigara
lavata, meke va tumatumae i Sa si arini.

¹⁴ Meke sipu ene hola la Sa, si dogoria Sa se
Livae, sa tie hata takisi, sapu na tuna e Alepiasi,
korapa habotu nana pa vetu vasina hoke ta vagi
sa takisi. Meke zama la ia Zisu si asa, “Mae luli
Au.” Totoso asa si turu se Livae, meke lulia sa se
Zisu.

¹⁵ Meke sipu korapa henahena pa vetu te Livae
se Zisu, si sokudi rina tie hata takisi, meke kaiqa
tie kaleadi pule pu luli koe Zisu, meke sari Nana
disaepeli, si mae henahena turania si Asa.

¹⁶ Kaiqa rina tie va tumatumae koasa Tinarae
te Mosese^d, saripu na Parese^d, si dogorona se
Zisu sapu korapa henahena turani sari na tie
kaleadi, na tie hata takisi, si nanasa la koa ri

Nana disaepeli, “Na vegua ke henahena turani tu Sa sari na tie gugua sara?” gua si arini.

¹⁷ Sipu avosi Zisu si olaña la i Sa si arini, “Sari na tie toa valeanadi si lopu hata ia sa tie salaña, ba sarini pu mohodi mo. Lopu mae si Rau pude tioki sari na tie toñoto, ba sari na tie kaleadi tu,” gua si Asa.

Ninanasa pa Vina Madi pa Ginani
(*Matiu 9:14-17; Luke 5:33-39*)

¹⁸ Pa keke totoso sipu madi^d sari na disaepeli te Zone Papitaiso meke sari na Parese, si mae nanasia ri kaiqa tie se Zisu, “Na vegua ke madi pa ginani sari na disaepeli te Zone Papitaiso, meke tadi na Parese, ba saripu Tamugoi si lopu madi tu?” gua si arini.

¹⁹ Meke olaña la i Zisu, “Vegua, hiva ni gamu sari na tie ta ruvatadi koasa inevaña vinarihaba, pude mae somana ba lopu henahena? Lokari! Sipu korapa koa turania rini sa tie varihaba si lopu kaqu madi si arini.

²⁰ Ba korapa mae sa rane, pana ta vagi taloa sa tie varihaba koa rini, meke koasa totoso tu asa si kote madi si arini.

²¹ Loke tie si tuvaka la nia si keke kukuru poko vaqura koasa poko koana, sina kote viziri sa poko vaqura, meke ta rikata palae koasa poko koana, meke kote kaleana hola la tu sa rikata.

²² Meke loke tie si toño la nia sa vaeni vaqura koasa vovoina vaeni koana, sina kote va puzakia sa vaeni sa vovoina koana, meke kote kaleadi beto mo sari kara. Gua asa, ke sa vaeni vaqura si kaqu ta toño la tugo koasa vovoina vaqura,” gua si Asa.

Guguana sa Rane Sabati
(*Matiu 12:1-8; Luke 6:1-5*)

²³ Pa keke rane Sabati si ene hola gua koari na inuma huiti^d se Zisu, meke sari Nana disaepeli. Meke sipu ene gua pa korapa inuma huiti si arini, si podalae rarusu vagi kiko huiti sari Nana disaepeli.*

²⁴ Meke kaiqa rina Parese si zama la koe Zisu, “Dotu, na vegua ke tavetia ri na mua disaepeli gua sapu lopu tava malumu pa nada tinarae pude tavetia pa rane Sabati?” gua si arini.

²⁵ Meke olañi Zisu, “Lopu hite tiro ia tu gamu gua sapu tavetia sa bañara Devita pukerane? Sipu ovia si asa meke sari nana tie,*

²⁶ si nuquru la si asa pa korapana sa Ipi^d Hopena te Tamasa, meke vagia sa sa bereti sapu na vinariponi la koe Tamasa. E Abiata sina hiamu pa totoaso asa. Koasa tinarae, si teledia mo rina hiamu si hoke hena ia sa bereti asa, ba hena ia Devita si asa, meke poni tugo sa sari nana tie.”*

²⁷ Meke zama la i Zisu si arini, “Sa rane Sabati si na nabulu mo tana tie, ba lopu sa tie si nabulu nia sa rane Sabati.

²⁸ Gua asa, ke sa Tuna na Tie mo si Bañara ni sari doduru tiñitona meke kamo koasa rane Sabati tugo,” gua se Zisu.

3

Salañia Zisu sa Tie pu Mate Limana
(*Matiu 12:9-14; Luke 6:6-11*)

* 2:23 Diut 23:25 * 2:25 1 Samuela 21:1-6 * 2:26 Liv 24:9

¹ Meke sipu pule la pa sinaqoqi^d se Zisu, si koa nana vasina si keke tie sapu mate limana.

² Meke koadia tugo vasina si kaiqa tie pu hiva zutua si Asa pa sinea, ke kopu totoko nia rini si Asa, pude dogoria be guana salañia Sa si asa pa rane Sabati.

³ Meke zama la ia Zisu sa tie pu mate limana, “Sage mae, pa kekenu tani,” gua si Asa.

⁴ Meke nanasa la i Sa si arini, “Na sa si va egoa sa Tinarae te Mosese pude tavetia gita pa rane Sabati? Pude tavete valeana, ba tavete va kaleana? Pude harupia sa tinoa tana tie, ba pude va mate tie?”

Ba lopu va kulu si arini.

⁵ Ke bugoro si Asa, meke doño la i Sa si arini, ba talotaña sisigiti tugo si Asa, sina luli dia hiniva sisigiti, meke sea si arini. Ke tiqe zama la ia Sa sa tie, “Mu va nadoria sa limamu.” Ke va nadoria sa sa limana, meke leana pule si asa.

⁶ Meke taluarae pa sinaqoqi sari na Parese, meke la vari vivinei si arini koari na puku tie pu zuka ia se Herodi^d pude hata ia sa siraña, gua pude va matea se Zisu.

Sa Puku Vinarigara Lavata pa Masa Qaleli

⁷ Meke sipu taluarae la pa kopi Qaleli se Zisu meke sari Nana disaepeli, si luli mae koa Sa sa kobi tinoni lavata. Na mae guadi pa Qaleli, pa Ziudia,

⁸ pa Zerusalem, meke pa popoa Idumea, meke pa kali gasa rimata pa popoa Zodani, meke pa vari likohaedi rina vasivasileana nomadi pa Taea meke Saedoni. Mae koe Zisu sari doduru tie hire,

sina avoso nia rini, sapu soku tinavete variva magasadi si taveti Sa, gua.

⁹ Soku sisigiti sari na tie, ke tozi ni Zisu sari Nana disaepeli, pude va nama veko vala koa Sa si keke koaka, pude boka ilolo meke lopu ta zukuru koari na tie, gua.*

¹⁰ Ura sokudi sari na tie si ele salani Sa, ke zukuria rina tie mohodi si Asa, pude tiqua, gua.

¹¹ Totoso dogoria rina tie pu koai na tomate kaleadi si Asa, si hoqa todoño pa kenuna Sa si arini, meke velavela va ululae guahe: “Agoi si na Tuna Tamasa!” gua si arini.

¹² Meke norei Zisu sari na tomate kaleadi, pude lopu tozia pa tie sapu esei si Asa, gua.

*Vizati Zisu sari ka Manege Rua Nana Apositolo
(Matiu 10:1-4; Luke 6:12-16)*

¹³ Sage la pa keke toqere se Zisu, meke tioko varigara ni Sa vasina sarini pu hiva ni Sa, ke mae koa Sa si arini.

¹⁴ Vizati Sa sari ka manege rua, sapu poza ni apositolo^d Sa, meke zama guahe si Asa koa rini, “Ele vizata gamu Rau pude koa koa Rau si gamu, meke kote garunu vurani gamu tugo Rau pude la tarae,

¹⁵ meke kote tagoa gamu sa ninirani^a pude hipuru palae tomate kaleadi,” gua si Asa.

¹⁶ Hire sari na pozadi ri ka manege rua, saripu vizati Sa pude na apositolo. E Saimone (sapu poza nia Pita, e Zisu);

* 3:9 Mk 4:1; Lk 5:1-3

¹⁷ e Zemisi meke e Zone, sari karua tuna e Zebeti, (saripu poza ni Boaneaqesi e Zisu; sa ginuana sina tuna paka mañauru).*

¹⁸ Aduru, Pilipi, Batolomiu, Matiu, Tomasi, Zemisi sa tuna Alepiasi, Tadeasi, Saimone sa Tie Zeloti*,

¹⁹ meke Ziudasi Isikarioti, sapu qoraqora nia se Zisu.

Zisu meke Belozibabi

(Matiu 12:22-32; Luke 11:14-23, 12:10)

²⁰ Totoso asa si kekere pule la pa Kepaniami se Zisu, meke nuquru si Asa koasa vetu sapu hoke koa ia Sa. Meke varigara pule mae sari kobi tinoni, ke loke Nana totoso pude henahena se Zisu meke sari Nana disaepeli.

²¹ Totoso avoso nia sa tinana meke sari na tasina, sapu gua asa si topue la si arini pude tuqea meke vagi taloa nia sina zama sari na tie, “Ele pekipeki sa tie sana!”

²² Kaiqa rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, pu mae guadi pa Zerusalem si zama, “Koaia Belozibabi^d si Asa. Sa banaradi rina tomate kaleadi na ponía niniranira si Asa pude hipuru palae tomate,” gua si arini.*

²³ Ke tioko vagi Zisu sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, meke va tumatumae ni Sa koari na parabolo^d, meke zama, “Vegugua meke boka hipuru pania Setani se Setani?”

* **3:17** Gina ta pozae tuna paka mañauru sina na tie pude tuture zama va ninira. * **3:18** Saimone sa Tie Zeloti si somana visoroihe koasa puku tie pozana Zeloti pu hiva varipera nia sa qinavuna pa Roma. * **3:22** Mt 9:34, 10:25

24 Be paqaha pule nia telena si keke butubutu banara, si kote ta huarae sa butubutu asa.

25 Be varivari paqahi si keke puku tatamana, si kote ta huarae sa kinoa tatamana asa.

26 Ke be varipaqahi la pa hopeke pukuna sa butubutu te Setani, si lopu kaqu turu hola la si asa, ba kote ta huarae, meke beto mo si asa.

27 Loke tie si boka gasa nuquru la pa korapa vetu tanisa tie *niñira**, meke hikoi sari nana likakalae, be lopu pusi kenu pakia sa sa tie *niñira*; meke tiqe kote boka paleke vagi sa sari likakalae pa nana vetu.

28 Maqu tozi va hinokarani gamu, sapu kote boka taleosae mo sari doduru sinea meke pinara-parana tadi na tie.

29 Ba asa sapu parania sa Maqomaqo Hope, si namu lopu hite kaqu taleosae, sina ele evania sa sa sinea sapu kaqu koa hola ninae rane ka rane.”*

30 Zama gua asa se Zisu, sina kaiqa rina tie si zama guahe, “Koaia na tomate kaleana si Asa,” gua.

*Sa Tinana Zisu meke sari na Tasina Zisu
(Matiu 12:46-50; Luke 8:19-21)*

31 Meke toso asa si kamo sa tinana meke sari na tasina koreo e Zisu pa vetu sapu koa ia Sa. Turu mo pa sada si arini, meke garunu nuquru la tie pude tioko mae ia se Zisu, gua.

32 Na kobi tie si habotu vari likohae nia se Zisu, meke zama la si arini koa Sa, “Tio, sa tinamu

* 3:27 Sa ginuana sa tie *niñira* si e Setani. * 3:29 Lk 12:10

meke sari na tasimu si korapa hiva nigo pa sada,”
gua si arini.

³³ Meke olana la i Zisu si arini, “Ari sei sari tinaqu meke tasiqu?”

³⁴ Meke dono la si Asa koa ri na tie pu habotu vari likohae koa Sa, meke zama, “Dono mae! Hire sari tinaqu, meke sari tasiqu!”

³⁵ Asa mo sapu taveti sari hiniva te Tamasa, si na tasiqu koreo, na tasiqu vineki, meke na tinaqu,” gua si Asa.

4

Sa Parabolona sa Tie Uma (Matiu 13:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Meke va tumatumae pule se Zisu pa kapa masamasa Qaleli, meke sa kobi tinoni sapu mae vari likohae koa Sa si noma hola, ke surana la koa pa keke koaka si Asa meke habotu Nana. Na alena pa kolo sa koaka asa, ba sari tinoni si turu dia pa masa.*

² Soku tinitona si variva tumatumae ni Sa koari na parabolo, meke zama guahe si Asa koa rini:

³ “Avoso mae! Keke tie uma si la, meke taburu ni sari na kiko pa nana inuma.

⁴ Totoso taburu ni sa sari na kiko, si kaiqa si hoqa la pa korapa sirana, meke mae gani betoi rina kurukuru tapuru si arini.

⁵ Kaiqa si hoqa la vasina sapu tale patupatuna meke lopu moata pepesona. Lopu seunae, si toa vura mae sari na linetelete, sina lopu moata sa pepeso.

* **4:1** Lk 5:1-3

⁶ Ba toso gasa mae sa rimata, si nadai si arini, ke harahara, sina lopu gore va lohi sari na karosodi.

⁷ Kaiqa rina kiko si hoqa la vasina koa ia hilibubuku, ke toqolo sage sari na hilibubuku, meke ilupu va matei si arini, ke loke vuadi.

⁸ Ba kaiqa kiko si hoqa la pa pepeso leana, ke toqolo sage meke vua katakata. Kaiqa si vua tolonavulu kiko koai, kaiqa si onomo navulu, meke kaiqa si keke gogoto.

⁹ Ego, be ari talina mia, si mi va avoso mae!"
gua se Zisu.

*Sa Natidi gua rina Parabolo
(Matiu 13:10-17; Luke 8:9-10)*

¹⁰ Totoso koa eke telena se Zisu, si mae koa Sa sari Nana disaepeli meke gua tugo sari kaiqa pu avosi sari na parabolo, meke tepa ia rini si Asa, pude va bakali si arini.

¹¹ Meke olana la i Sa, "Sari na tinumatumae tomedi koasa Binaṅara te Tamasa si ele ta poni atu koa gamu. Ba koari na votiki tie pu lopu somana koa gamu, si avosi mo pa parabolo si arini.

¹² 'Pude madi dodogorae,
ba lopu doṅo gilania,
pude madi avavosae,
ba lopu avoso gilania.

Ura be lopu gua asa arini,
si madi kekere la koe Tamasa,
meke kote taleoso ni Sa si arini,' " gua si Asa.*

* 4:12 Ais 6:9-10

*Va Bakalia Zisu sa Parabolona sa Tie Uma
(Matiu 13:18-23; Luke 8:11-15)*

¹³ Meke nanasi Zisu si arini, “Vegua, lopu tumae nia tu gamu sa parabolona sa tie uma? Ve a meke kote boka tumae ni gamu sari kaiqa parabololo pule?”

¹⁴ Ego, sa tie uma si letea sa zinama te Tamasa.

¹⁵ Kaiqa tie si gua tugo rina kiko pu hoqa pa sirana; sipu avosia tugo rini sa zinama te Tamasa, si hinoqa mae se Setani meke vagi pania koa rini sa zinama.

¹⁶ Kaiqa tie pule si gua rina kiko pu hoqa la pa pepeso sapu tale patupatuna meke lopu moata pepesona. Ke sipu avosia rini sa Inavoso Leana, si lopu sana vagi qetuqetu nia rini.

¹⁷ Ba lopu soto va nabu pa bulodia sa zinama sina lopu va gore karoso si arini. Ke totoso raza mae sari na tinasuna, na ninaqunaquna sa Inavoso Leana sana, si lopu sana luara pania rini si asa.

¹⁸ Kaiqa tie pule si gua tugo rina kiko pu hoqa pa vasina sapu koa ia hilibubuku. Arini si avosia sa Inavoso Leana,

¹⁹ ba sari na ilipunanana sa tinoa hie, na inokorodi rina tinagotago pa pepeso, meke kaiqa inoko'okoro pule, si mae pa korapa bulodia, meke hukatia sa Inavoso Leana, ke lopu boka vua pa dia tinoa.

²⁰ Ba kaiqa tie pule si gua tugo rina kiko pu ta lete pa pepeso leanana, sipu avosia rini sa Inavoso Leana sana, si va tabea rini si asa, meke vua si asa pa dia tinoa: kaiqa tolonavulu, kaiqa onomo navulu, meke kaiqa pule si keke gogoto,”

gua si Asa.

*Sa Zuke pu Tava Opo Tamunu Lolu
(Luke 8:16-18)*

²¹ Meke zama la koa rini se Zisu, “Vegua, hoke vagia sa tie sa zuke meke va opo tamunu nia lolu, babe vekoa sa pa kauru teqe ululu? Vegua, lopu kaqu va hakea tu sa pa hakehakeana zuke sia?*

²² Gua sapu ta tome, si kaqu tava vura, meke sapu ta nobi tamunu, si kaqu ta kepuhu vura tugo.*

²³ Asa sapu ari taliņana, si mani va avoso mae!” gua si Asa.

²⁴ Meke zama gua tugo hie si Asa koa rini, “Mi kopu, na va avoso valeana mae koa Rau! Sa pada sapu ponia goi koari na tie, si asa tugo padana sapu kaqu vagia goi koe Tamasa, ba kote hola nia tu sa pada asa.*

²⁵ Ura asa sapu ari nana ginilagilana si kote ta poni va soku, meke asa sapu loke nana si sa vasinahite sapu tagoa sa ba kote ta vagi palae koa sa.”*

Sa Parabolona sa Tinoqolo Tanisa Binaņara te Tamasa

²⁶ Meke zama tugo si Asa, “Sa Binaņara te Tamasa si guahe: Sa tie uma, si letei sari na kiko pa nana inuma.

²⁷ Kamo sa boņi meke rane, toতোso puta si asa meke vaņunu, si liho meke toqolo sage sari na

* **4:21** Mt 5:15; Lk 11:33 * **4:22** Mt 10:26; Lk 12:2 * **4:24** Mt 7:2; Lk 6:38 * **4:25** Mt 13:12, 25:29; Lk 19:26

kiko, ba lopu gilania sa sapu vea meke ta evaṅa sapu gua asa.

²⁸ Sa pepeso telena si va toqolia sa linetelete meke vua; kekenu si vura mae sa elelo, meke sa havorona, beto asa si na vuana, meke mumudi si komiha si arini.

²⁹ Sipu komiha sari na vuadi, si mae sari na tie pakepakete, sina ele kamo sa totoso.”*

Sa Parabolona sa Kiko Masitadi
(*Matiu 13:31-32,34; Luke 13:18-19*)

³⁰ Meke zama se Zisu, “Na sa kote va padapada nia gita sa Binaṅara te Tamasa? Na parabolo sa kote va bakala nia gita si asa?

³¹ Gua mo hie si asa: Vagia keke tie si keke kiko masitadi, sapu hiteke hola koari doduru kiko, meke letea sa pa pepeso.

³² Ba sipu ta lete sa, meke toqolo sage, si noma hola ni sa sari doduru linetelete. Sari na lelaṅana si nomadi, ke sari na kurukuru tapuru si mae tavete dia vori vasina, koari na lelaṅa aqaqorodi,” gua si Asa.

³³ Meke sokudi sari na parabolo gugua hire, si zama ni Zisu koari na tie, ba gua mo sapu boka gilania rini si tozi ni Sa.

³⁴ Lopu hite keketoṅa sapu zama nia Sa koarini, sapu lopu ta tozi pa parabolo, ba pana koa eke turani Sa sari Nana disaepeli, si hoke va bakala ni Sa koa rini sari na ginuadi rini.

Va Bulea Zisu sa Raneboni
(*Matiu 8:23-27; Luke 8:22-25*)

* 4:29 Zol 3:13

³⁵ Koasa rane sana, sipu kamo mae sa veluvelu, si zama la i Sa sari Nana disaepeli, “Aria, mada karovo la pa kali karovona sa kopi,” gua si Asa.

³⁶ Ke veko pania rini sa puku tinoni lavata, meke suraṇa sari kasa disaepeli koasa koaka sapu ele suraṇia Zisu, meke luli turaṇia rini si Asa. Kaiqa koaka pule si somana luli tugo koa rini.

³⁷ Meke toka la si arini meke lopu sana raza mae gana sa givusu ṇiburuna, ke puzaka nuquria na bogusu sa koaka meke podalae siṇi ia na kolo.

³⁸ Ba se Zisu si puta pa tatavana sa koaka, eko Nana koa ke tarabatu. Ke va vanunia rina disaepeli si Asa meke zama, “Titisa, tāta mate si gita! Ba lopu hite va galagalae tu si Goi?” gua si arini.

³⁹ Ke tekulu se Zisu meke norea Sa sa givusu, “Mu noso!” Meke zama la i pule Sa sari na bogusu, “Mu bule!” Ke noso hokara sa givusu, meke bule nodolo sa kolo.

⁴⁰ Meke zama la i Zisu sari Nana disaepeli, “Na vegua ke matagutu si gamu? Korapa loke mia rinaṇerane tugo si gamu?”

⁴¹ Ba matagutu sisigiti si arini, meke vari zama pulei teledia, “Esei sa tie hie, ke sari na givusu na bogusu, ba va tabea tu?” gua si arini.

5

Salan̄ia Zisu si Keke Tie pu Ta Hilae Tomate Kaleadi

(Matiu 8:28-34; Luke 8:26-39)

¹ Kamo la pa kali karovona sa kopi Qaleli pa popoa Qerasa se Zisu, meke sari Nana disaepeli.

² Meke totošo neti gore tugo Sa pa masa, si lopu sana vura mae gana koari na bae popomunuana, si keke tie pude mae tutuvia se Zisu. Sa tie hie si koa ia na tomate kaleadi,

³ na kokoana koari na bae popomunuana si asa. Loke tie boka va noso ia, na seni ba lopu padana.

⁴ Ele soku totošo pusi nia seni rini limana na nenena, ba hoke kumati sa sari na seni, meke mokui sari na aeana tava sage pa nenena. Loke tie si ñinira pada pude va noso ia.

⁵ Rane na boñi si ene limilamae si asa koari na bae popomunuana, meke koari na toqere, meke hoke gagaemana, na va bakora pule nia pa patu ñarudi si asa.

⁶ Sipu koatu sa pa seu si dogoria sa se Zisu, meke haqala mae kokotuñu pa kenuna Sa.

⁷ Meke velavela va ululae si asa meke zama, “Zisu, Tuna sa Tamasa Ululuna Hola! Nasa si hiva nia Goi koa rau? Pa pozana Tamasa, si tepa igo rau, pude Mu lopu va kilasa au pa tinasigiti!” gua si asa.

⁸ Ura ele zama ia tu Zisu si asa, “Tomate kaleamu, mu vura taloa koasa tie hie!” guni nia Sa.

⁹ Meke nanasia Zisu si asa, “Esei sa pozamu?”

Meke olaña sa tie, “E Rerege sa pozaqu, sina na soku mami si gami!” gua si asa.

¹⁰ Meke tepa ososo nia sa se Zisu, pude lopu hitu lani pa votiki popoa pa seu sari na tomate kaleadi, gua.

11 Koanana vasina si keke rovana boko lavata, sapu korapa ganigani gedi pa kali toqere tata koa rini.

12 Meke tepa ia rina tomate kaleadi se Zisu, “Mu garunu lani gami koari na boko, pude mami la nuquru koa rini,” gua si arini.

13 Ke va malumi Sa si arini, meke vura taloa si arini koasa tie, meke la nuquru koari na boko. Tata karua tina sari na boko koasa rovana sana, sapu haqala gorea rini sa kali taba meke la hoqa suvu pa kopi, meke lodu mate beto.

14 Sari na tie pu kopudi rina boko si govete, meke la tozia rini sa inavoso koasa vasileana, meke koari na tie pa vari likohaena sa popoa sana. Ke vura la sari na tie pude dogoria gua sapu ele ta evaṅa.

15 Meke totošo mae si arini koe Zisu, si dogoria rini sa tie pu koa ia na rerege, pokopoko valeana na gilae, meke habotu nana, ke matagutu sarini.

16 Ba arini pu dogorona sapu gua ta evaṅa koasa tie pu nuquria na rerege, meke gua sapu ta evaṅa koasa rovana boko, si vivinei nia koari na tie.

17 Ke tepa ososo nia rina tinoni se Zisu, pude rizu taloa pa dia popoa.

18 Meke totošo korapa va namanama suraṅa pa koaka se Zisu, si mae tepa luli koa Sa sa tie pu tiqe luaria na rerege, “Va malumau maqu luli qua koa Goi,” gua si asa.

19 Lopu va malumia Zisu, ba tozi nia Sa, “Lokari, mu pule la pa mua popoa, koari na turaṅamu, mamu vivinei nia koarini sa tinokae

nomana, meke sa Nana tataru va tukana sapu tavetia Tamasa koa goi," gua si Asa.

²⁰ Ke taluarae sa tie, meke ene gua pa doduru vasileana pa korapa popoa Dikapolisi, meke vivinei nia sa sa tinokae nomana sapu tavetia Zisu koasa. Meke magasa hola sari doduru tie.

Sa Tuna Vineki e Zaerasi meke sa Barikaleqe pu Tiqua sa Poko te Zisu

(Matiu 9:18-26; Luke 8:40-56)

²¹ Meke sipu karovo pule pa kali karovona sa Kopi Qaleli se Zisu, si mae vari likohae nia keke puku vinarigara lavata si Asa pa masa.

²² Meke mae kamo se Zaerasi sapu keke rina koimata koasa sinaqoqi koasa vasileana sana. Totoso dogoria sa se Zisu, si todoño pa nenena Sa si asa,

²³ meke tepa ososo nia sa se Zisu, "Sa tuqu vineki si moho sisigiti. Mae mamu va opo nia limamu, pude mani magogoso na toa si asa!"

²⁴ Ke luli koasa se Zisu, meke gua tugo sa puku vinarigara lavata, ke zukuru varikali nia rini si Asa.

²⁵ Koanana si keke barikaleqe sapu kamo minoho* tana barikaleqe, meke koa ta sigiti si asa ka manege rua vuaheni.

²⁶ Soku tie salana si ele dogori sa, meke doduru nana poata si ele tabarani sa koa rini, ba si kaleana nono latu sa minoho koa sa.

²⁷ Avoso nia sa sapu hoke salana tie se Zisu, ke ene mae pa mudina Sa si asa, pa korapana sa kobi tie.

* **5:25** "Kamo minoho tana barikaleqe" ginuana si va goregore ehara.

28 Na balabala guahe si asa, “Be tiqua mo rau sa Nana poko, ba kote ta salaņa qua mo si rau,” gua si asa.

29 Meke totošo tiqua sa sa Nana poko, si ta salaņa mo sa nana minoho, meke va nonoga ia tu sa pa korapa tinina, sapu ta salaņa si asa koasa nana tinasuna.

30 Meke tumae va hodaka nia Zisu sapu vura taloa koa Sa sa niniranira, ke taliri la koasa kobi tie si Asa, meke nanasa, “Esei tiqua sa Qua poko?” gua.

31 Ke zama sari Nana disaepeli, “Dotu, sa kobi tinoni lavata si korapa zukurigo, ba vegua ke boka nanasa tu si Goi sapu, ‘Esei tiqu Au?’ gua.”

32 Ba doņo hatahata ia tugo Zisu, sina hiva gilania Sa sapu esei tugo tiqua si Asa, gua.

33 Tumae nia sa barikaleqe gua sapu ta evaņa koasa, ke matagutu sisigiti na neneqara si asa, ke la kokotunu pa kenuna Zisu, meke helahelae nia sa sa hinokara koa Sa.

34 Meke zama la koa sa se Zisu, “Tuqu, sa mua rinaņerane si ele salaņigo. Mu lopu talotana, mu taloa pa binule, ele ta salaņa si goi koasa mua tinasuna,” gua si Asa.

35 Sipu korapa zama koasa barikaleqe se Zisu, si mae kamo mo si kaiqa tie, pu taluarae mae guadi pa vetu te Zaerasi, meke tozi nia rini si asa, “Sa tumu vineki si ele mate tu, ke mu lopu va tupitia pude va mae ia sa Titisa,” gua si arini.

36 Ba lopu va gunagunana ni Zisu sari dia zinama, ba tozi nia Sa se Zaerasi, “Mu lopu matagutu, ba mu va hinokara mo,” gua si Asa.

³⁷ Loke tie si va malumu luli Sa koa Sa, ba sari Pita, e Zemisi meke e Zone mo, sapu sa tasina e Zemisi.

³⁸ Totoso kamo la rini pa vetu te Zaerasi, si dogori Zisu viñohaedi sari kobi tie vasina pu korapa takatakala pa mate, meke kabo va ululae.

³⁹ Meke sipu nuquru Sa, si zama la koa rini si Asa, “Na vegua ke takatakala, na kabo sisigiti si gamu? Lopu mate sa koburu sana, na puta gana mo!” gua si Asa.

⁴⁰ Ba hegehegere nia rini si Asa, ke hitu vura betoni Sa si arini. Sari ka neta Nana disaepeli mo, meke sari karua tiatamana sa koburu, si turana nuquru lani Sa pa korapa lose, vasina korapa eko sa koburu.

⁴¹ Taninia Sa limana sa koburu meke zama ia Sa si asa, “Talitha, koum*,” gua. Sa ginuana si, “Vineki hite, zama igo Rau si goi, mu tekulu!”.

⁴² Meke pa totoso tugo asa si tekulu si asa, meke ene vari likohae nia sa sa lose, ke magasa sisigiti si arini. Ka manege rua vuahenina si asa, pa totoso asa.

⁴³ Ba va balau Zisu si arini, pude lopu vivinei nia koari na tie sapu gua ta evana, meke zama si Asa, “Mi ponia ginani pude mani henahena,” gua si Asa.

6

Ta Kilu pa Nazareti se Zisu

(Matiu 13:53-58; Luke 4:16-30)

¹ Taluarae vasina se Zisu si pule la pa Nazareti, meke lulia ri Nana disaepeli si Asa.

* **5:41** Zinama Arameiki.

² Meke sipu kamo sa rane Sabati, si podalae va tumatumae si Asa pa sinaqoqi. Meke soku tie pu avosia si magasa beto. Zama si arini, “Pavei vagi ni sa tie hie sari doduru pu gua hire? Na ginilagilana sa si ta poni nia Sa, meke vegugua ke boka va vura tinavete variva magasadi tu Sia?

³ Nake na kamada mo si Asa? Na tuna mo e Mere, meke na tasidia mo ari Zemisi, Zosepa, Ziudasi meke Saimone, meke sari na tasina vineki si koadia mo hire?” gua si arini. Ke lopu va hinokaria rini si Asa.

⁴ Meke zama se Zisu koarini, “Na poropita si ta pamaṅae koari doduru vasina, ba lopu pa nana popoa soti, na turaṅana, na nana tatamana soti,” gua si Asa.*

⁵ Ke lopu soku tinavete variva magasadi si taveti Zisu vasina, ba va opo ni limana mo Sa si kaiqa tie mohodi, meke tava magogoso si arini.

⁶ Meke magasa sisigiti ni Zisu, sina lopu va hinokaria rini si Asa.

Garunu Vura ni Zisu sari ka Manege Rua Disaepeli

(Matiu 10:5-15; Luke 9:1-6)

Ke ene va tumatumae se Zisu koari na vasi-vasileana.

⁷ Meke tioko varigara mae ni Sa koa Sa sari ka manege rua disaepeli, meke paqaha rurua i Sa, meke garunu taloa ni. Poni ni niniraṅira Sa, pude hipuru pani sari na tomate kaleadi,

⁸ meke tozi ni Sa, “Mi lopu palekia keketona pa mia inene la, lopu paleke vinabeo, na huneke,

* 6:4 Zn 4:44

loke poata pa mia vovoina, ba mi hopeke paleke kolu hodu mo.*

⁹ Va sagei mia sadolo, ba lopu va sage varitomo-i poko*.

¹⁰ Koasa vetu vasina va kamo gamu rini pude koa, si mi koa vasina osolae taluarae si gamu koasa vasileana asa.

¹¹ Meke be korodia va kamo gamu na avoso gamu rina tie pa keke vasileana, si mi tavusu pania sa kavuru pa nene mia pana taluarae gamu, pude na vina balau la koa rini, sapu kaqu va kilasi Tamasa si arini,” gua si Asa.*

¹² Meke vura la si arini, meke tarae koari na tie, pude di kekere, na luara pani sari dia sinea.

¹³ Meke soku tomate kaleadi si hipuru pani rina disaepeli, meke va boboso ni oela rini sari na tie mohodi, pude ta salana si arini pa ninirañira te Tamasa.*

Sa Minate te Zone Papitaiso
(*Matiu 14:1-12; Luke 9:7-9*)

¹⁴ Meke avoso ni sa Bañara Herodi sari doduru gua pu taveti Zisu, sina sa inavosona Sa si ele ta gilana pa doduru popoa. Kaiqa rina tie si zama, “Ele toa pule se Zone Papitaiso! Gua asa ke koa ia na ninirañira si Asa, pude taveti sari tinavete variva magasadi,” gua.*

* **6:8** Lk 10:4-11 * **6:9** Keke poko sote tomena na gelena si hoke va sagei rini. Be guana ibu sa popoa si hoke va sage varitomo-e ni rini. * **6:11** TTA 13:51 * **6:13** Zem 5:14 * **6:14** Mt 16:14; Mk 8:28; Lk 9:19

¹⁵ Kaiqa si zama, “Asa mo se Ilaiza,” gua. Ba ari kaiqa pule si zama, “Na poropita si Asa gugua tugo rina poropita pukerane,” gua.

¹⁶ Ba totošo avoso nia Herodi sapu gua asa, si zama si asa, “E Zone Papitaiso mo si Asa, sa tie sapu ele kupa pania rau batuna si toa pule!” gua.

¹⁷ Sina e Herodi mo garunu nia tie se Zone, pude pusia, meke vekoa pa vetu varipusi. Ta evaᅇa si hie, koasa ginuana e Herodiasi, sa barikaleqe tanisa tasina sapu se Pilipi, ba haba vagia Herodi.*

¹⁸ Ura tozi pilipule nia Zone Papitaiso se Herodi, “Lopu toᅇoto koasa tinarae te Tamasa pude haba vagia goi sa barikaleqe tanisa tasimu!” gua.

¹⁹ Ke kukiti nia Herodiasi pude va mate ia se Zone Papitaiso, ba lopu boka, sina koa gua koe Herodi.

²⁰ Matagutu nia Herodi se Zone Papitaiso, sina gilania sa sapu na tie toᅇotona, na madina si asa. Ke lavelave nia sa pude lopu va matea e Herodiasi si asa. Totoso avosi Herodi sari zinama te Zone Papitaiso si hoke nunala si asa, gua ba hoke hiva avavoso nana koa sa.

²¹ Ba koasa rane podo te Herodi, si kamo sa lolomo leana sapu aqa nia Herodiasi. Sari na palabatu nomadi pa qinavuna, meke tadi na tie varipera, meke tadi na butubutu pa Qaleli, si ta ruvata la pude somana henahena koasa inevaᅇa.

²² Meke totošo nuquru la pekapeka sa tuna vineki e Herodiasi, si qetu se Herodi meke sari na tie ta ruvatadi. Ke zama la koasa vineki sa

* **6:17** Lk 3:19-20

baṅara, “Mu tozi nau sapu hiva nia goi, maqu ponigo,” gua si asa.

²³ Meke zama va tokotokoro se Herodi koasa vineki, “Maqu tozi nigo, be tinitoṅa sa sapu hiva nia goi, si kote poni nigo mo rau, be kukuruna sa qua binaṅara gua goi, ba leana mo!” gua si asa.

²⁴ Ke vura la nanasia sa vineki sa tinana, “Na sa si kote tepa ia rau?”

Meke olaṅa sa tinana, “Sa batuna e Zone Papitaiso,” gua si asa.

²⁵ Meke tuturei ene pule la koasa baṅara si asa, meke zama, “Mu voi mae nia kamahire pa keke besini, sa batuna e Zone Papitaiso!” gua si asa.

²⁶ Meke talotaṅa sisigiti se Herodi, ba lopu boka va karia sa si asa, sina koa gua koari nana zinama tokotokoro pa kenudia ri doduru tie ta ruvatadi.

²⁷ Ke tuturei garunia sa sa solodia, pude paleke mae nia sa batuna e Zone Papitaiso. Ke topue la pa vetu varipusi sa solodia, meke la kupa vagia sa sa batuna e Zone Papitaiso.

²⁸ Meke vekoa sa pa besini, meke la vala nia sa koasa vineki, meke la vala nia sa vineki koasa tinana.

²⁹ Sipu avoso nia rina disaepeli te Zone Papitaiso sapu gua asa, si la palekia rini sa tinina, meke la vekoa pa keke lovu*.

*Poni Zisu sari ka Lima Tina Tie
(Matiu 14:13-21; Luke 9:10-17; Zone 6:1-14)*

* **6:29** Sari doduru lovu tadi na tie Ziu si na bae ta horena pa patu pa kali toqere, kekeṅoṅo sa lovuna Zisu.

³⁰ Pule mae koe Zisu sari ka manege rua apositolo, meke tozi rini koa Sa sari doduru gua pu taveti na variva tumatumae ni rini.

³¹ Soku hola sari na tie pu ene la, mae, gua, ke loke nana totošo pude henahena paki se Zisu meke sari Nana disaepeli. Ke zama la koa rini si Asa, “Aria, mada la pa keke vasina ivuluna pude boka magogoso paki si gamu,” gua si Asa.

³² Ke suraṅa pa keke koaka si arini, meke la pa keke vasina ivuluna.

³³ Ba sokudi rina tie pu koadi pa ninæ vasileana si dogori tokadi, meke doṅo gilani rini, ke haḡala rarata, meke kamo va kenuæ la koasa vasina pu kote la ia rini.

³⁴ Totoso gore se Zisu pa masa, si dogoria Sa sa puku tinoni lavata, meke tataru sisigiti ni Sa, sina gua tugo rina sipi pu loke dia sepati^d si arini. Ke soku tinitoṅa si va tumatumae ni Sa koa rini.*

³⁵ Totoso kamo sa veluvelu, si mae koa Sa sari Nana disaepeli meke zama, “Ele veluvelu sa popoa, meke na vasina ivuluna sa vasina hie.

³⁶ Tozi ni sarini, pude la koari na vasivasileana tatadi, pude madi la holu gedi ginani,” gua.

³⁷ Ba olaṅa se Zisu, “Poni mo gamu.”

Meke zama si arini, “Baṅara, hiva nia Goi pude karua gogoto poata siliva* si kaqu holu nia ginani gami, pude poni?” gua.

³⁸ Ke nanasi Zisu, “Ka visa bereti si koa koa gamu? La mamu dogori ko.”

* **6:34** Nab 27:17; 1 Baṅ 22:17; 2 Koron 18:16; Izk 34:5; Mt 9:36

* **6:37** Karua gogoto poata siliva si padana sa tinabara tana keke tie pa vesu sidara.

Meke sipu la dogori rini, si mae tozi nia rini si Asa, “Ka lima bereti, meke karua igana mo,” gua si arini.

³⁹ Meke tozi ni Sa sari Nana disaepeli, pude paqapaqahi sari doduru tie meke va haboti koasa duduli buma.

⁴⁰ Ke habotu si arini, kaiqa pukuna si keke gogoto, meke kaiqa si lima navulu.

⁴¹ Meke vagi Zisu sari ka lima bereti, meke sari karua igana, meke dono sage la pa Mañauru, meke mana ni Sa. Meke tiqe videvidei Sa, meke vala ni Sa koari na disaepeli, pude va hia lani koari na tie, meke gua tugo sari karua igana, si va hia beto lani Sa koari doduru.

⁴² Henahena sari doduru, meke deña valeana beto.

⁴³ Meke pudiki va siñi ni umumu bereti, na igana rina disaepeli sari ka manege rua pili.

⁴⁴ Sa ninaedi rini pu ta poni, si ari ka lima tina tie, ba lopu ta nae sari na tamatina.

Ene pa Kolo se Zisu

(Matiu 14:22-33; Zone 6:15-21)

⁴⁵ Meke beto asa si tozi ni Zisu sari Nana disaepeli pude surana pa koaka, meke toka va kenua la pa Betiseda, pa kali karovona sa kopi Qaleli, meke Asa si koa pude garunu taloa ni sari na tie.

⁴⁶ Sipu ele va taloi Sa sari na tie, si sage la pa keke toqere si Asa pude varavara.

⁴⁷ Sipu kamo sa boñi, si ele pa kokorapa lamana tu sa koaka, ba se Zisu si koa telena pa toqere.

⁴⁸ Meke doño la i Sa si arini korapa qelu na qelu, sina ninira sa givusu kemua, ke pa kaiqa vari korapana neta meke onomo koloko, si ene mae koarini pa kolo se Zisu. Meke totošo tata ene hola ni Sa, si arini,

⁴⁹ si dogoria rini enena pa kolo si Asa, meke hokara na tomate gunia rini, ke gagaemana si arini.

⁵⁰ Matagutu sisigiti sari doduru totošo dogoria rini si Asa.

Ba hinoqa zama la koarini se Zisu, “Mi koa varane! Arau mo, mi lopu matagutu!” gua si Asa. ⁵¹ Sipu suraņa la pa koaka koarini si Asa, si bule nana sa givusu. Ke magasa sisigiti sari na disaepeli.

⁵² Dogoria rini sa tinavete variva magasana koasa pinonidi ri ka lima tina tie ba lopu ele tumae nia rini vea noma gua sa niniraņa te Zisu, na pupuhu nia rini pa dia binalabala si asa.

*Salani Zisu sari na Tie Mohodi pa Qenesareti
(Matiu 14:34-36)*

⁵³ Meke sipu karovia rini sa kopi, si mae hogoto si arini pa Qenesareti, meke sigotia rini sa dia koaka vasina.

⁵⁴ Totoso taluarae rini koasa koaka, si doño gilania rina tie pa popoa sana se Zisu.

⁵⁵ Meke haqala la si arini pude va enea sa inavoso pa doduruna sa popoa, ke be pavei vasina avoso nia rini koa si Asa, si paleki rini sari na tie mohodi pa teqe, meke mae koe Zisu.

⁵⁶ Meke doduru vasina pu la i Zisu koari na vasileana nomadi na hitekedi, si paleke mae ni rina tie koari na vasina tana maketi sari na tie

mohodi. Meke tepa koa Sa si arini pude di tiquna rini sa hukihukirina sa Nana poko, meke ari doduru pu tiquna Sa, si tava magogoso.

7

Sa Vina Tumatumae Koadi Tadi na Tie Ziu (Matiu 15:1-9)

¹ Kaiqa rina Parese meke kaiqa rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, saripu mae guadi pa Zerusalem si varigara mae koe Zisu.

² Meke dogori rini si kaiqa ri Nana disaepeli si boni limadi meke henahena si arini, sina lopu nuzapa lima.

³ Sina sari na Parese, meke sari doduru tie Ziu, si lopu kaqu henahena osolae nuzapa lima si arini lulia sa hahanana tana nuzapa lima tadi na tiatamadia.

⁴ Meke lopu kaqu henai rini sari na ginani pu ta vagidi pa maketi, osolae tava nuzapa paki si arini*. Soku tinarae gugua arini si luli rini, gua sa hahanana nuzapa kapa, raro, vovoina kolo, meke na teqe, pa dia hahanana vinavia.

⁵ Ke nanasia rina Parese meke na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese se Zisu, "Na vegua ke lopu luli rina Mua disaepeli sari na hahanana tadi na tiatamada? Ura boni limadi, ba henahena gedi mo," gua si arini.

⁶ Meke olaña se Zisu, "Hinokara sapu gua zama nia Aisea pa ginua mia gamu, sapu na tie sekesekei mia si gamu, gua tugo sapu ta kubere:*

* **7:4** Tava nuzapa paki si arini teledia babe sari na ginani ta holuholudi, ba pa zinama Quriki si lopu bakala sa zinama "arini", na ginani sia babe na tie. * **7:6** Ais 29:13

'Sari na tie hire si va lavata Au rini pa beru dia,
ba seu koa Rau sari bulodi.

⁷ Gua hoboro mo sa dia vinahesi mae koa Rau.
Ura va tumatumae guni na tinarae Taqarau
rini
sari na vina turu tadi tie!' gua sa Tamasa.

⁸ Luara pani gamu sari tinarae te Tamasa, ba va
tabeli gamu sari na tinarae tana tie."

⁹ Meke zama pule si Asa, "Tumatumae hola si
gamu pude veko gore ni sari Tinarae te Tamasa,
pude kopu ni mo sari mia vina tumatumae soti
telemia.

¹⁰ Sina zama se Mosese, 'Mu va lavatia sa
tinamu meke tamamu,' meke 'Asa sapu zama
nonovali sari tiatamana si kaqu tava mate,' gua.*

¹¹ Ba sapu variva tumatumae nia gamu si gua
tu he: Be keke tie tagoa si keketona pude boka
toka ni sari na tiatamana, ba tozi ni sa sari karua,
'Sa tinitona hie si Kobani' gua. (Sa ginuana si ele
ponia rau koe Tamasa, gua.)

¹² Ke ele ta hukata mo si asa koasa mia vina
tumatumae, ke lopu boka toka ni sa sari na
tiatamana.

¹³ Gua asa ke, koasa mia hahanana variva
tumatumae koari kaiqa, si va karia gamu sa zi-
nama te Tamasa. Meke soku pule sari hahanana
seadi gugua hire si taveti gamu," gua si Asa.

Tinitona pu Va Bonia sa Tie
(Matu 15:10-20)

¹⁴ Meke tioko varigara pule mae ni Zisu koa Sa
sari na tie, meke zamai Sa, "Mi va avoso mae koa
Rau si gamu doduru, mamu tumae nia.

* **7:10** Ekd 20:12, 21:17; Liv 20:9; Diut 5:16

15 Loketona sapu hena ia sa tie si va bonia si asa, ba sapu vura koa sa tie, asa tu va bonia si asa.

16 Asa sapu ari taliņana pude avosia, si mani avosia!”

17 Meke sipu taluarae Sa koasa kobi tie, meke la nuquru pa vetu, si la nanasa nia ri Nana disaepeli koa Sa sa gugwana sa vivinei hie.

18 Meke zamai Sa si arini, “Vea, na korapa pupuhu gua tugo ari doduru tie sara si gamu? Lopu gilania tu gamu sia? Loketona hokara sapu hena ia sa tie meke gore la pa tiana, si va bonia si asa.

19 Sina lopu nuquru la pa bulona si asa, ba pa korapa tiana mo, meke vura taloa mo pa tinina,” gua se Zisu. (Koari na zinama sara, si tozia Sa sapu sari doduru ginani si viadi, meke garo pude ta hena.)

20 Meke zama se Zisu, “Sapu vurana mae tu koasa tie, si va boni ia.

21 Ura vura mae pa korapa bulona sa tie, sari binalabala kaleadi pude evani si hire: na vinari riqihī, hinikohiko, vina mate tie,

22 binarabarata, pinuhi, meke doduru tinavete kaleadi; na sinekesekei, hahanana bonidi, kinonokono, zama va kaleana la koari na tie, vīnahesi pule, meke sa dinuviduvili.

23 Doduru tīnitona kaleadi arini si vura maedi pa korapa bulona sa tie, meke va bonia si asa.”

*Sa Rinanerane Tanisa Barikaleqe Zenitailo^d
(Matiu 15:21-28)*

24 Meke taluarae koasa vasina asa se Zisu, meke topue la pa vasina sapu tata pa Taea* pa popoa tadi na tie Zenitailo. Meke sipu kamo sa vasina, si la nuquru pa keke vetu si Asa; na lopu hiva ta gilana koari na tie, gua, ba lopu boka tome si Asa.

25 Meke keke barikaleqe, sapu sa tuna vineki si ta higorae tomate kaleana, si avoso nia sa se Zisu, ke lopu sana mae meke kokotuṅu pa nenena Sa.

26 Sa barikaleqe hie si na tie Quriki^d, ba na podona tu pa kali pinaqaha Ponisia pa popoa Siria, meke tepa ia sa se Zisu pude hipuru pania sa tomate kaleana koasa tuna vineki, gua.

27 Ba olaṅa la ia Zisu sa barikaleqe, “Lopu leana pude vagia sa ginani tadi na koburu, meke oki lania koari na siki, ba maqu poni kekenui tu sari na koburu,” gua si Asa.

28 “Hinokaramu Baṅara, ba sari na siki pa kauru tevolo ba hoke henai tugo sari na umumu ginani pu hoke va hoqai rina koburu,” olaṅa gua sa barikaleqe.

29 Ke zama se Zisu koasa, “Sina gua asa sa mua inolana, ke mamu pule la pa mua vetu. Sa tomate kaleana si ele taluarae tu koasa tumu vineki,” gua si Asa.

30 Pule la si asa pa nana vetu, meke dogoria sa sa tuna korapa eko nana pa nana teqe. Ele luara ia tu sa tomate kaleana si asa.

Salania Zisu sa Tie Pokana

31 Taluarae se Zisu koari na popoa pa Taea, meke ene pa korapa Saedoni, meke gore la

* 7:24 Kaiqa kinubekubere koadi tozia si la pa Taea meke Saedoni, gua.

pa Kopi Qaleli, meke la koasa pinaqaha popoa Dikapolisi.

³² Vasina si turaña mae nia ri kaiqa tie koe Zisu si keke tie sapu nuli, meke lopu boka zama valeana, meke tepa ososo nia rini se Zisu pude va opo nia limana meke salaña, gua.

³³ Ke turaña vata kalea Zisu sa tie, seu koasa vinarigara tie, meke va nuquru ni kakarutuna Sa sari na taliñana. Beto si va boboso nia loro Sa sa kakarutuna, meke tiqua Sa sa meana sa tie.

³⁴ Meke eña sage la pa Mañauru se Zisu, meke siño mañini, meke zama la koasa tie, “Epipata,” sa ginuana si Mu tukele! gua.

³⁵ Koasa totošo tugo asa si boka avavosae sa tie, meke sa meana si ta rupaha, meke podalae zama va bakala si asa.

³⁶ Meke tozi ni Zisu sari na tie pude lopu vivinei nia pa tie gua sapu ta evaña, ba totošo tozi pilipule ni Sa pude di lopu tozia gua, si la urahae valeana nia tu rini sa inavosona.

³⁷ Meke magasa hola sari doduru tie, “Doduru tiñitona sapu taveti sa tie hie, si tavete valeana betoi Sa. Asa sapu nuli si va avavosae ia Sa, meke sapu poka si zama,” gua si arini.

8

Poni Zisu sari ka Made Tina Tie (Matiu 15:32-39)

¹ Koari na rane arini si varigara mae pule si keke vinarigara lavata, meke loketona hokara gedi ginani. Ke tioki Zisu sari Nana disaepeli, meke zama,

² “Tataru ni Rau sari na tie hire, sina ka neta rane si ele koa koa Rau si arini, meke kamahire si loke gedi ginani.

³ Be lopu ta poni si arini meke va pulei Rau si kote mabubulu si arini koari na dia inene la, sina kaiqa arini si mae guadi pa seu,” gua si Asa.

⁴ Meke nanasia ri Nana disaepeli si Asa, “Pavei si kote boka vagi ginani si gami koasa popoa qega hie, sapu padana pude poni betoi sari doduru tie hire?” gua si arini.

⁵ Meke nanasi Zisu si arini, “Ka visa bereti si koa koa gamu?” “Ka zuzuapa mo,” gua si arini.

⁶ Meke tiqe tozi ni Zisu sari na tinoni pude habotu pa pepeso. Beto hoi si vagi Sa sari ka zuapa bereti, meke zama leana ni Sa koe Tamasa. Meke videvidei Sa, meke valani Sa koari Nana disaepeli pude va hia i koari na tinoni, ke tavete gua tugo asa sari na disaepeli.

⁷ Ka visavisa igana hitehite tugo si koa koa rini, ke zama leana ni Zisu si arini, meke tozi ni Sa sari Nana disaepeli pude va hia i tugo koari na tinoni.

⁸ Henahena meke deŋa valeana sari doduru. Beto asa si pudiki va sini rina disaepeli si ka zuapa pili koari na umumu ginani koa holadi.

⁹ Sa ninaedi* rina tie mo, si ari ka made tina. Garunu pule ni Zisu sari tie

¹⁰ meke suraŋa pa keke koaka si Asa meke sari disaepeli, meke toka la gua pa popoa Dalamanuta si arini.

*Tepa Tinavete Variva Magasana sari Parese
(Matiu 16:1-4)*

* **8:9** Lopu ta nae sari na barikaleqe na tudia, mamu tiroa Matiu 15:38.

¹¹ Kaiqa Parese si mae koe Zisu, meke podalae varitokei koa Sa. Na hiva podekia rini si Asa, ke tepa ia rini pude tavetia si keke tinavete variva magasana, pude va sosodea sapu maena koe Tamasa si Asa, gua.

¹² Ba sino manini se Zisu meke zama, “Na vegua ke tepa tinavete variva magasana sa sinage hie? Maqu tozi va hinokarani gamu, sapu loke vina sosode gua sana si kote ta poni nia sa sinage hie!” gua si Asa.*

¹³ Veko pani Sa si arini, meke surana pule la pa koaka si Asa, meke podalae toka karovo la pa kali karovona sa kopi.

*Va Balau i Zisu sari Nana Disaepeli
(Matiu 16:5-12)*

¹⁴ Muli ni nia ari na disaepeli pude paleke va pada bereti, na keke mo si palekia rini pa koaka.

¹⁵ Meke tozi ni Zisu si arini, “Mi koa kopu na va balau koari na isiti* tadi na Parese meke te Herodi,” gua si Asa.*

¹⁶ Meke vari zamai teledia sari kasa disaepeli, “Na loke gada bereti si gunia Sa,” gua si arini.

¹⁷ Ba gilania Zisu gua sapu zama nia rini, ke nanasi Sa, “Na vegua ke vari zama nia tu gamu sapu loke gemi bereti, gua? Lopu dogoria tu gamu babe boka gilagilana tu si gamu? Korapa tutaka tu sari mia binalabala?”

* **8:12** Mt 12:39; Lk 11:29 * **8:15** Sa ginuana sa isiti pa vesi hie sina vina tumatumae tadi na Parese meke te Herodi. * **8:15** Lk 12:1

18 Nake ari mata mia, ba lopu boka dogogorae tu? Meke nake ari taliña mia tu, ba lopu boka avavosae tu?* Lopu boka balabala ia tu gamu

19 toতোসো বিদেবদেই রাউ সারি কা লিমা বেরেতি, মেকে পনি সারি কা লিমা তিনা তি? কা বিসা পিলি সি বা সিনি নি উমুমু গিনানি গামু?”

“Ka manege rua,” gua si arini.

20 “Meke sipu videvidei Rau sari ka zuapa bereti, meke poni sari ka made tina tie, si ka visa pili si va sini ni umumu ginani gamu?” guni Zisu si arini.

“Ka zuapa,” gua si arini.

21 “Ba vegua, lopu ele gilania tu gamu?” guni Sa si arini.

Salan̄ia Zisu sa Tie Behuna pa Betiseda

22 Totoso mae pa Betiseda si arini, si turana mae nia ri kaiqa tie koe Zisu si keke tie behuna, meke tepa ia rini si Asa pude va opo nia limana, gua.

23 Tan̄ini vagia Zisu limana sa tie behuna, meke turana vata kalea Sa pa vasileana. Mudina sapu loro i Sa sari matana sa tie, si va opo ni limana Sa, meke nanasia Sa si asa, “Boka dogoria goi si keketona?” gua si Asa.

24 Doño la sa tie meke zama, “Uve, boka dogori rau sari tie korapa ene la mae, ba lopu bakala. Guana huda enedi mo si arini,” gua si asa.

25 Ke, va opo pule lani Zisu sari limana pa matana sa tie. Ke pa toতোসোনা অসা সি তুকেলে সারি মাতানা মেকে দোগোরাই পূলে সি অসা, মেকে দোগো বা বাকালি সা সারি দোদুরু লিকাকালে.

* 8:18 Zer 5:21; Izk 12:2; Mk 4:12

²⁶ Garunu pule la nia Zisu pa nana vetu, meke tozi nia Sa pude lopu pule la tozia pa vasileana Betiseda sapu gua tavetia Sa koasa.

Helahelae nia Pita sapu e Zisu sa Karisito^d
(*Matiu 16:13-20; Luke 9:18-21*)

²⁷ Meke ene la gua koari na vasivasileana tata pa Sizaria Pilipae se Zisu meke sari Nana disaepeli. Meke koasa dia inene si nanasi Sa si arini, “Tozi Nau, esei guni Nau rina tie si Arau?” gua.

²⁸ Meke olaña si arini, “Kaiqa si zama sapu e Zone Papitaiso si Agoi, gua; ba kaiqa pule si zama, e Ilaiza, gua; ba kaiqa pule rini si zama, sapu keke rina poropita pukerane si Agoi,” gua.*

²⁹ Meke nanasi Sa si arini, “Ba gamu si vegua? Esei balabala Nau gamu si Arau?”*

Meke olaña se Pita, “Agoi tugo sa Karisito,” gua si asa.

³⁰ Meke tozi ni Sa si arini, “Lopu tozia pa keke tie sapu Arau sa Karisito,” gua se Zisu.

Tozia Zisu sa Nana Tinasigiti na Minate
(*Matiu 16:21-28; Luke 9:22-27*)

³¹ Meke podalae va tumatumaesi Sa sari Nana disaepeli: “Sa Tuna na Tie si kaqu koa tava sigiti, meke kaqu ta kilu koari na koimata tadi na tie Ziu, na nati hiama, meke koari na tie va tumatumaesi koasa Tinarae te Mosese, meke kaqu tava mate, ba hola neta rane si kaqu toa pule si Asa,” gua si Asa.

* **8:28** Mk 6:14-15; Lk 9:7-8 * **8:29** Zn 6:68-69

³² Tozi va bakala va leana nia Sa koarini sapu gua asa, ke vagi vata kale ia Pita si Asa, meke podalae norea sa.

³³ Ba taliri se Zisu, meke dono la koari Nana disaepeli, meke norea Sa se Pita, “Taloa koa Rau Setani! Sa binalabala tamugoi si lopu mae guana koe Tamasa, ba tana tie mo,” gua si Asa.

³⁴ Meke tioko mae nia Zisu koa Sa sa vinarigara lavata, meke sari Nana disaepeli, meke zamaï Sa, “Asa sapu hiva luli Au, si mani lopu ruriti sari doduru nana ginugua soti telena; mani ovulu palekia nana korosi*, meke luli Au.*

³⁵ Ura asa sapu ruritia sa nana tinoa si kaqu siana nia sa si asa. Ba asa sapu lopu ruritia sa nana tinoa pa linuliqu Rau pude tozia sa Inavoso Leana, si kaqu vagia sa sa tinoa hola.*

³⁶ Na lineana sa si kote va gavoria sa tie, be hiva tago ia sa sa doduruna sa kasia popoa ba siana nia sa sa nana tinoa? Namu loketoṅa hokara!

³⁷ Loketoṅa si kote boka holu nia sa pude vagi pule nia sa nana tinoa.

³⁸ Be keke tie koasa sinage kaleana, na va gugue hie, si kurekure Nau si Arau, meke sari Qua zinama, si kaqu kurekure nia tugo sa Tuna^d na Tie si asa, pana mae si Asa* koasa tinolava nedalana tanisa Tamana, somanae koari na mateana hopedi.”

* **8:34** Sari zinama, “*Palekia nana korosi,*” ginuana si, mani va namanama pude koa ta sigiti pa linulina e Zisu, kekeṅoṅo gua na minate pa korosi. * **8:34** Mt 10:38; Lk 14:27 * **8:35** Mt 10:39;

Lk 17:33; Zn 12:25 * **8:38** “*Pana mae si asa,*” ginuana si pana pule mae se Zisu.

9

¹ Meke zama pule la si Asa, “Maqu tozi va hinokarani gamu, kaiqa gamu pu koa hire, si lopu kaqu mate, osolae dogoria gamu sa Binaṅara te Tamasa pu mae somania na ṅiniraṅira.”

Ta Ilirae Nedala sa Isumatana e Zisu pa Toqere (Matiu 17:1-13; Luke 9:28-36)

² Meke sipu hola ka onomo rane, si turana lani Zisu pa keke toqere ululuna sari Pita, Zemisi meke Zone, vasina koa teledia si arini. Meke sipu korapa doṅo la rini, si ta ilirae nedala si Asa.*

³ Sa Nana poko si nedala, meke keoro sisigiti, hola ni doduru tiṅitona keorodi pule saripu boka taveti rina tie pa pepeso.

⁴ Meke dogori ri ka neta disaepeli sari Ilaiza meke Mosese korapa vivinei dia koe Zisu.

⁵ Meke zama la se Pita koe Zisu, “Titisa, leana hola sapu koa tani si gami! Mami taveti ka neta ipi, keke Tamugoi, keke te Mosese, meke keke te Ilaiza,” gua si asa.

⁶ Na lopu gilania Pita nasa si kote boka zama nia sa, sina matagutu hola dia sari ka neta.

⁷ Meke mae nobi i keke lei si arini, meke avosia rini si keke mamalaini mae gua koasa lei, sapu zama, “Hie tugo sa Tuqu koleo, mi avosia si Asa!” gua.*

⁸ Meke seke liṅana lamae si arini, ba loke tie pule si dogoria rini, ba e Zisu mo telena si korapa koa koa rini.

⁹ Meke sipu gore pule rini koasa toqere, si tozini Zisu si arini, “Mi lopu vivinei nia pa tie

* 9:2 2 Pit 1:17-18 * 9:7 Mt 3:17; Mk 1:11; Lk 3:22

sapu gua ele dogoria gamu, osolae turu pule pa minate sa Tuna na Tie,” gua si Asa.

¹⁰ Ke va tabea rini, ba podalae vari vivinei nia rini teledia na sa ginuana sa, “turu pule pa minate?”

¹¹ Meke nanasia rini se Zisu, “Na vegua ke zama sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, sapu e Ilaiza tu si pule va kenue mae pa totošo lopu ele mae sa Karisito, gua?” gua si arini.*

¹² Meke olaņi Zisu, “Hinokara, e Ilaiza tugo si kaqu mae va kenue pude va nama va toņoto vekoi sari doduru ginugua. Ba na vegua ke ta zamae tu pa Kinubekubere Hope sapu sa Tuna na Tie si kaqu koa tava sigiti, meke ta kilu koari na tie?”

¹³ Ba maqu tozi va hinokarani gamu, sapu ele pule kenu mae tu se Ilaiza*, ba noņovalia rini si asa pa sirana gua mo sapu hiva nia rini, gua tugo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope koasa guguana sa.”

Salania Zisu si Keke Koreo sapu Koa ia na Tomato Kaleana

(Matiu 17:14-21; Luke 9:37-43)

¹⁴ Meke totošo kamo pule mae koari kasa disaepeli se Zisu, meke sari ka ņeta disaepeli, si dogoria rini sa puku vinarigara lavata korapa koa nana vasina, meke kaiqa rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese si varivaritokei koari kasa disaepeli.

* **9:11** Mal 4:5; Mt 11:14 * **9:13** Sapu gunia Zisu koe Ilaiza si e Zone papitaiso, mamu tiroa Matiu 17:13.

15 Meke totoſo dogoria tugo ri doduru tie se Zisu, si magasa sisigiti si arini, ke haqala la koa Sa, meke va kamoā rini si Asa.

16 Meke nanasi Zisu sari Nana disaepeli, “Na sa si varitokei nia gamu koarini?” gua si Asa.

17 Meke keke tie koasa vinarigara si olaña, “Baña, turāña mae nia rau koa Goi sa tuqu koreo, na koa ia na tomate kaleana si asa, ke lopu boka zama.

18 Pana kamoā tomate kaleana si asa, si va hoqaia sa pa pepeso, meke vuraia na noroñoro nuzuna, na garata livona, meke totoqehe doduru tinina si asa. Tepai rau sari na Mua disaepeli pude hipuru pania sa tomate kaleana, ba lopu boka rini,” gua si asa.

19 Meke olaña la se Zisu, “Kei, na sinage loke mia vina hinokara! Ve seunae gua si kaqu koa turāña gamu, na tupitini gamu Rau? Turāña mae nia koa Rau sa koreo!” gua si Asa.

20 Meke turāña mae nia rini koe Zisu sa koreo. Meke sipu dogoria sa tomate kaleana si Asa, si lopu sana kamo pulea sa koreo, ke hoqa pa pepeso, meke topili lamae, na vuraia noroñoro nuzuna si asa.

21 Meke nanasia Zisu sa tamana, “Ve seunae gua ta evaña koasa sapu guahe?”

Meke olaña sa tie, “Podalae tu sipu kobukobu-
runa.

22 Soku totoſo, si ele podekia sa tomate kaleana pude va matea si asa, ke va hoqaia sa si asa pa nika meke pa kolo. Mu tataruni gami, mamu tokani gami, be guana boka Goi!” gua si asa.

23 “Uve, be guana boka si goi telemu, sina doduru tĩnitoña si lopu tasuna koasa tie sapu va hinokara,” gua se Zisu.

24 Lopu sana zama va ululae sa tie pu ari tuna, “Va hinokara si rau, ba lopu garo sa qua vina hinokara, ke mamu toka nau,” gua si asa.

25 Meke toso dogoria Zisu sapu haqala vari-gara mae sari na tie, si zama ia Sa sa tomate kaleana, “Agoi na tomate sapu evañia sa nuli na poka, zama igo Rau si goi, mamu vura taloa koasa koreo, mamu lopu nuquru pule hokara koasa!” gua si Asa.

26 Meke sipu beto gagaemana sa tomate kaleana si ta kamoe va kalekaleana sa koreo, meke tiqe vura taloa koasa si asa. Doño guana tie matena sa koreo, ke soku ari na tie si zama, “Ele mate si asa!” gua.

27 Ba tañinia Zisu sa limana, meke va tekulia, ke turu si asa.

28 Sipu ele nuquru pa vetu se Zisu, si nanasa golomia ri Nana disaepeli si Asa, “Na vegua ke lopu boka hipuru pania tu gami sa tomate kaleana?” gua si arini.

29 Meke olaña se Zisu, “Pa vinaravara mo si boka ta hipuru palae sapu gua asa, loketoña pule,” gua si Asa.

*Tozi Pulea Zisu Guguana sa Nana Minate
(Matiu 17:22-23; Luke 9:43-45)*

30 Meke taluarae vasina se Zisu meke sari Nana disaepeli, meke ene va korapa hola la gua pa Qaleli si arini. Lopu hiva vata gilana nia Zisu koa ri na tie, sa vasina koa si Asa,

³¹ sina korapa va tumatumaiei Sa sari Nana disaepeli sapu sa Tuna na Tie si kaqu ta vala pa limadi rina tie pu kote va matea si Asa. Ba hola neta rane, si kaqu turu pule si Asa, gua.

³² Pupuhu nia rini ginuana sa vina tumatumaie hie, ba pamaña nanasia rini si Asa.

Esei sapu Arilaena Hola?

(Matiu 18:1-5; Luke 9:46-48)

³³ Totoso kamo pa Kepaniami si arini, meke sipu ele nuquru rini pa vetu, si nanasi Zisu sari Nana disaepeli, “Na sa si varitokei nia gamu pa sirana?” gua si Asa.

³⁴ Ba lopu hite kulu si arini, sina koasa dia inene pa sirana, si varivaritokei nia rini sapu esei si arilaena hola, gua.*

³⁵ Habotu se Zisu meke tioki Sa sari ka manege rua disaepeli, meke zama, “Be keke tie si hiva koa na nati hiniva si mani va hiteke pule nia, mani nabulu ni sari doduru.”*

³⁶ Meke vagia Sa si keke koburu hite, meke va turua Sa pa kenudia rini; kuka vagia Sa si asa, meke zama,

³⁷ “Asa sapu va kamo ia si keke ri na koburu hite hire pa korapa pozaqu Rau, si va kamo Au tugo sa si Arau. Meke asa sapu va kamo Au, si lopu Arau mo, si va kamo Au sa, ba Asa tugo sapu garunau si Arau,” gua se Zisu.*

Asa sapu Lopu Kana Gita si Tokani Gita

(Luke 9:49-50)

* **9:34** Lk 22:24 * **9:35** Mt 20:26-27, 23:11; Mk 10:43-44; Lk 22:26 * **9:37** Mt 10:40; Lk 10:16; Zn 13:20

³⁸ Zama se Zone koa Sa, “Banara, dogoria gami si keke tie sapu hipuru palae tomate kaleadi pa pozamu Goi, meke tozi nia gami si asa pude noso, sina lopu somanaena koa gita si asa,” gua si asa.

³⁹ Ba zama se Zisu, “Mi lopu podekia pude va nosoa si asa, ura loke tie pu tavetia si keke tinavete variva magasana pa pozaqu Rau, si kote boka zama va kaleana Au.

⁴⁰ Ura asa sapu lopu va kari gita, si tokani gita tugo.*

⁴¹ Maqu tozi va hinokarani gamu, asa sapu poni gamu si keke kapa kolo mo, koa gua sapu na tie taqarau si gamu, si hinokara sapu kote vagia tugo sa sa nana pinia.*

*Sa Tinoketoke pu Va Kamo Gita pa Sinea
(Matiu 18:6-9; Luke 17:1-2)*

⁴² Asa sapu vata luarae ia si keke koburu hite gua hire pa nana rinaṇerane koa Rau, si leana hola koa sa tie sana si pude sidolo nia patu lavata ruana, meke la va lodu pania gana pa lamana peava.

⁴³ Ke be vata luarae ia sa kali limamu sa mua rinaṇerane, si mamu gomu pania! Ura leana hola si be gomugomumu meke vagia goi sa tinoa hola, hola nia si be koa beto dia sari karu limamu, meke ta okie la pa Heli, koasa nika sapu lopu hite ari matena.**

⁴⁵ Meke be vata luarae ia sa kali nenemu sa mua rinaṇerane, si mamu gomu pania! Ura

* **9:40** Mt 12:30; Lk 11:23 * **9:41** Mt 10:42 * **9:43** Sari kara vesi 44, 46 si lopu koa pa doduru Kinubekubere Hope koadi. Meke kekenoṇo puta si arini koasa vesi 48. * **9:43** Mt 5:30

leana hola si pude gomu palae kali nenemu, meke nuquru pa tinoa hola, hola nia si pude koa beto dia nenemu, meke ta okie la pa Heli.

⁴⁷ Meke be vata luarae ia sa kali matamu sa mua rinañerane, si mamu lobiti pania gana! Ura leana hola si pude nuquria goi sa Binañara te Tamasa*, koa ke kali matamu mo, hola nia si pude koa beto dia matamu, meke ta okie la pa korapa Heli.*

⁴⁸ Vasina pu lopu ari matedi sari na uloso pu ganidi rini, meke sa nika sapu suludi si lopu hite ari matena.*

⁴⁹ Doduru tie si kaqu tava via pa nika, gua sapu tava via sa vina vukivukihi koasa soloti.*

⁵⁰ Soloti si leana, ba pana murimuri sa linilini soloti tanisa, si vegua meke kaqu boka va linilini pulea gamu si asa? Mi tagoa gamu sa soloti, sapu sa tinoa binaere, pude mani toa koa gamu sa binule.”*

10

*Sa Vina Tumatumae te Zisu koasa Vinariluari
pa Vinarihaba*

(Matiu 19:1-12; Luke 16:18)

* **9:47** Mamu tiro la ia sa buka Revalesoni 20:11-15. * **9:47**

Mt 5:29 * **9:48** Ais 66:24 * **9:49** Gina zama nia sa vesi hie sa hahanana tadi Ziu pa vina vukivukihi. Sari na tie si na vina vukivukihi toana (Roma 12:1) meke kaqu tava via si arini koa sa nika, guana tinasuna meke na tina sigiti pa dia tinoa (1 Pita 1:7, 4:12), kekenoño guana vina vukivukihi tadi na Ziu pukerane sapu tava via koasa soloti pude va qetua sa Tamasa. (Liv 2:13, Izk 43:24) * **9:50** Mt 5:13; Lk 14:34-35

¹ Meke taluarae se Zisu pa vasina asa, meke la pa kali pinaqaha popoa pa Ziudia, meke karovia Sa sa Ovuku Zodani. Meke soku puku tinoni pule si varigara mae koa Sa, meke va tumatumae i Sa si arini, gua tugo sapu ele hoke taveti Sa.

² Meke mae koa Sa si kaiqa rina Parese, meke podekia rini pude sekesekei nia si Asa, ke nanasia rini, “Mamu tozini gami, vea tava malumu koasa tinarae te Mosese, si pude luara pania keke tie sa nana barikaleqe?” gua si arini.

³ Meke olaña la koa rini se Zisu, “Na tinarae savana si ponini gamu Mosese?” gua si Asa.

⁴ Zama si arini, “Va malumia Mosese pude kuberia sa palabatu si keke pepa vinari luari, meke tiqe luara pania sa sa nana barikaleqe.”*

⁵ Ba zama se Zisu, “Kuberia Mosese sa tinarae asa sina tasuna hola si gamu.

⁶ Ba gua sapu zama nia sa Kinubekubere Hope, sipu totosona pu kuri Tamasa sari doduru likakalae, pa pinodalaena sa kasia popoa, si ‘Va podaka ni koreo na vineki Tamasa,’ gua.*

⁷ ‘Pa ginugua asa si kaqu luaria sa koreo sa tamana meke sa tinana, meke kaqu koa keke koa sa nana barikaleqe si asa,*

⁸ meke kaqu koa keke tinidia sari karua,’ gua. Ke lopu karua sari kara, ba kekeke mo.

⁹ Ke, saripu ele vari soto ni sa Tamasa pa vinarihaba, si mani lopu vari luara ni na tie,” gua si Asa.

* **10:4** Diut 24:1-4; Mt 5:31 * **10:6** Zen 1:27, 5:2 * **10:7** Zen 2:24

¹⁰ Meke sipu pule la rini pa vetu, si nanasa nia rina disaepeli koe Zisu sa ginugua hie.

¹¹ Meke zama si Asa, “Asa sapu luara pania sa nana barikaleqe meke haba hobeas si keke barikaleqe babe na vineki, si barabarata si asa.*

¹² Kekenono gua tugo, si be luara pania sa barikaleqe sa nana palabatu, meke haba hobeas sa si keke tie votikaena, si barabarata tugo si asa,” gua si Asa.

*Mana ni Zisu Sari na Koburu Hite
(Matiu 19:13-15; Luke 18:15-17)*

¹³ Meke turana mae ni ri kaiqa tie koe Zisu sari na koburu, pude va opo ni limana Sa, gua, ba norei rina disaepeli si arini.

¹⁴ Ba sipu dogoria Zisu sapu gua asa, si bugoro si Asa, meke zama i Sa sari Nana disaepeli, “Va malumu mae i koa Rau sari na koburu, mu lopu hukati si arini, ura sa Binaṅara te Tamasa si tadirini pu gugua hire.

¹⁵ Maqu tozi va hinokarani gamu: Asa sapu lopu vagia sa Binaṅara te Tamasa guana koburu hite, si namu lopu kaqu nuquria sa si asa,” gua si Asa.*

¹⁶ Meke kuka vagi Sa sari na koburu, meke hopehopeke va opo ni limana Sa si arini, meke mana ni Sa.

*Sa Tie Tagotago
(Matiu 19:16-30; Luke 18:18-30)*

¹⁷ Meke sipu podalae topue pule se Zisu meke sari Nana disaepeli, si haqala mae kokotuṅu pa kenuna Zisu si keke tie, meke nanasia sa si Asa,

* **10:11** Mt 5:32; 1 Kor 7:10-11 * **10:15** Mt 18:3

“Titisa leamu, na sa si kaqu tavetia rau pude vagia sa tinoa hola?” gua si asa.

¹⁸ Meke nanasia Zisu si asa, “Na vegua ke poza Nau leaqu tu goi? Loke tie si leana, ba Tamasa mo Telena.

¹⁹ Gilani mua goi sari na Tinarae te Tamasa, ‘Meke mu variva mate, meke mu barabarata, meke mu hiko, meke mu zutu kokoha ia si keke tie, meke mu sekesekei, mamu pamaṅa ni sari tiatamamu,’” gua si Asa.*

²⁰ Meke zama pule sa tie, “Titisa, doduru arini si kopu ni rau podalae tu kobukoburuqu,” gua si asa.

²¹ Ba doṅo totoa Zisu si asa, meke tataru nia Sa ke zama ia Sa, “Keketona pule mo si ta hivae koa goi. La mamu holuholu ni sari doduru mua likakalae, mamu vagi poatadi mamu poni koari na habahuala, meke kote ari mua tinagotago pa Maṅauru; beto asa, mamu mae luli Au,” gua si Asa.

²² Totoso avosia sa tie sapu gua asa, si talotona si asa meke taloa, sina soku hola sari nana tinagotago.

²³ Meke doṅo la koari Nana disaepeli se Zisu, meke zama, “Tasuna hola koari na tie tagotago, si pude nuquru pa Binaṅara te Tamasa,” gua si Asa.

²⁴ Hodahodaka ni ri Nana disaepeli sari Nana zinama, ba zama pule tugo koarini se Zisu, “Kasa tuqu, tasuna hola pude nuquru ia sa Binaṅara te Tamasa!

²⁵ Tasuna hola koasa tie tagotago si pude nuquru pa Binaṅara te Tamasa, hola nia si pude

* **10:19** Ekd 20:12-16; Diut 5:16-20

nuquru gua si keke kameli pa lopa nila,” gua si Asa.

²⁶ Ke magasa hola la tu sari Nana disaepeli sapu gua asa, meke vari nanasi teledia si arini, “Esei mo si kote boka ta harupu?” gua si arini.

²⁷ Meke dono toto la i Zisu si arini meke zamai Sa, “Pa tie si tasuna si hie, ba lopu koe Tamasa ura loketona si tasuna koe Tamasa,” gua si Asa.

²⁸ Meke zama la koa Sa se Pita, “Gami si ele luara pani sari doduru mami likakalae, pude luli Igo!” gua si asa.

²⁹ Meke olaña la se Zisu, “Maqu tozi va hinokarani gamu, asa sapu luara pania sa nana vetu, na tasina koreo na vineki, na tiatamana, na tuna, babe na pepeso na gua, pa linuliqu Rau pude tozia sa Inavoso Leana,

³⁰ si kaqu poni va soku nia Tamasa koari na rane hire. Kaqu vagi sa si keke gogoto toto soku hola ni sari na vetu, na tasina koreo na vineki, na tinana, na tuna, na pepeso, turañae na tinasigiti meke sari na ninovanovala tugo pa linuliqu Rau. Meke pa toto korapa mae* si kaqu vagia sa sa tinoa hola.

³¹ Ba sokudi arini pu kekenu kamahire, si kote tava mumudi, meke sokudi arini pu mumudi kamahire, si kote tava kekenu,” gua si Asa.*

Vina Neta Totoso Zama nia Zisu sa Nana Minate

(Matiu 20:17-19; Luke 18:31-34)

* **10:30** Sa “totoso sapu korapa mae” ginuana si na toto sapu podalae pa ginore pule mae te Zisu pa kasia popoa. Mamu dono la pa Mati 24:3: * **10:31** Mt 20:16; Lk 13:30

³² Meke sipu ene sage la gua pa Zerusalemā si arini, si ene va kenue se Zisu. Sari kasa disaepeli, si magasa sisigiti nia si Asa, meke sari na tinoni pu luli mudi la si matagutu dia. Meke turana vata kalei Zisu, sari ka manege rua disaepeli, meke tozi pule ni sari na tin̄itona pu kote ta evana koa Sa vasina.

³³ Meke zama si Asa, “Avoso mae gamu, korapa sage la pa Zerusalemā si gita, vasina si kote ta vala pa limadi rina n̄ati hiama, meke na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese sa Tuna na Tie, meke kote ta zutu meke tava mate, beto asa si kote vala ia rini si Asa koari na tie Zenitailo.

³⁴ Meke kote va sisire nia, na loroa, na seke nia hilihiliburuana, meke va matea rini si Asa, ba hola n̄eta rane si kaqu turu pule pa minate si Asa,” gua se Zisu.

Sa Tinepa Tadi Zemisi e Zone

(Matiu 20:20-28)

³⁵ Meke mae koe Zisu sari karua tuna e Zebeti, sari Zemisi e Zone, meke zama, “Banara, keketona si hiva nia gami pude tavete ponini gami Goi,” gua sari karua.

³⁶ “Na sa si hiva nia gamu?” guni Zisu sari karua.

³⁷ Meke olaña si arini, “Pana habotu Goi pa mua habohabotwana Banara pa korapana sa Mua binañara lavata, si Mu va malumu gami pude somana habotu* koa Goi, keke pa kali mataomu, meke keke pa kali gedemu,” gua sari karua.

* **10:37** Hiva habotu kapae koe Zisu si arini, sa ginuana si pude n̄ati hiniva ni sari na tie.

³⁸ Ba olaṅa la i Zisu sari karua, “Lopu gilania gamu kara sapu gua tepa ia gamu. Vegua, boka napo turaṅau gamu sa kapa tinasigiti sapu kaqu napo ia Rau? Babe ta papitaiso koasa pinapitaiso* sapu kaqu ta papitaiso nia Rau?” gua si Asa.*

³⁹ Meke olaṅa sari karua, “Uve, boka tugo si gami kara,” gua. Meke zama la koari karua se Zisu, “Ego, kote somana napo si gamu koasa kapa tinasigiti sapu kote napo ia Rau, meke kote ta papitaiso nia gamu gua sapu kaqu ta papitaiso nia Rau.

⁴⁰ Ba sa ṅiniraṅira pude vizatia sapu esei si kote habotu pa kali mataoqu, meke pa kali gedegu, si lopu Taqarau. Sari na vasidi gugua arini si tadirini tu, pu ele vizata vekoi sa Tamasa,” gua se Zisu.

⁴¹ Totoso avosia ri ka manege puta disaepeli sapu gua asa, si bugoro ni rini sari Zemisi e Zone.

⁴² Ke tioko varigara mae ni Zisu koa Sa sari doduru Nana disaepeli, meke zama, “Gilani mia gamu sari na tie pu tagoa sa ṅiniraṅira pude na baṅara tadi na tie Zenitailo, si lalae ni rini sari na tinoa tadi na dia tie, meke ṅati hiniva ni rina dia koimata si arini.*

⁴³ Ba koa gamu si lopu kote gua asa. Be keke koa gamu si hiva pude na koimata, si mani koa na nabulu si asa koa gamu.

⁴⁴ Meke be keke koa gamu si hiva koa na tie ululuna, si mani koa na pinausu tadi doduru tie

* **10:38** Sa pinapitaiso gunia Sa sina tinasigiti meke na minate te Zisu. * **10:38** Lk 12:50 * **10:42** Lk 22:25-26

si asa.

⁴⁵ Ura, sa Tuna na Tie si lopu mae pude va banabanarae, ba mae pude koa na nabulu tu, meke ponia sa Nana tinoa pude holu pule ni sari sokudi," gua si Asa.

*Va Dodogorae Pulea Zisu se Batimeasi
(Matiu 20:29-34; Luke 18:35-43)*

⁴⁶ Mae pa Zeriko se Zisu meke sari na disaepeli, meke totošo ene hola gua pa korapana sa vasileana lavata sana sarini si luli koa rini si keke puku tinoni lavata. Meke keke tie bebehuna si korapa habotu tepatepa* nana pa vale sirana, na pozana sa si e Batimeasi, sapu na tuna e Timeasi.

⁴⁷ Totoso avoso nia sa sapu e Zisu pa Nazareti, si korapa ene hola pa sirana gua, si podalae velavela si asa, "Zisu, Tuna^d Devita! Tataru nau, mamu toka nau!" gua si asa.

⁴⁸ Meke soku tie norea si asa, pude mani mokomoko. Ba velavela va ululae latu si asa, "Tuna Devita, tataru nau mamu toka nau!" gua si asa.

⁴⁹ Turu noso se Zisu meke zama, "Tioko mae nia," gua.

Ke tiokia rini sa tie bebehuna, "Mu lopu talotana. Turu, korapa tiokigo Sa," gua si arini.

⁵⁰ Ke gona veko nia sa sa nana poko hade, meke gasa turu meke la si asa koe Zisu.

⁵¹ Meke nanasia Zisu si asa, "Na sa si hiva Nau goi pude tavete ponigo?"

Ke olana si asa, "Titisa, hiva dodogorae si rau," gua si asa.

* **10:46** Hoke habotu tepatepa poata sari na tie behu.

⁵² Meke zama ia Zisu si asa, “Mu la, sa mua rina_nerane si ele sala_nigo si agoi,” gua si Asa. Meke pa totoso tugo asa si dodogorae si asa, meke ene lulia sa se Zisu pa sirana.

11

Sa Ninuquru Va Mataqara te Zisu pa Zerusalem

(Matiu 21:1-11; Luke 19:28-40; Zone 12:12-19)

¹ Meke sipu tata kamo la rini pa Zerusalem, si ene tata koari na vasivasileana pa Betipezi, meke pa Betani, sapu pa Toqere Olive. Vasina si garunu va kenu lani Zisu sari karua Nana disaepeli.

² Meke zama si Asa koa rini, “Mi la koasa vasileana pa kenumia la hoi, meke pana kamo gamu vasina, si kote dogoria gamu si keke tuna don_’ki sapu ta sidolo vekona, loke tie si ele koi ia. Rupahia, mamu turana mae nia tani.

³ Meke be nanasa gamu keke tie, ‘Pude vegua ke rupahia gamu sia?’ gua, si mi tozi nia, ‘Hiva nia sa Ba_nara si asa, meke lopu sana kote va pule mae ia Sa,’ mi gunia,” gua si Asa.

⁴ Ke topue la sari karua meke dogoria rini sa tuna don_’ki pu ta sidolo kapae koasa sasadana sa vetu pa kapa sirana. Meke sipu korapa rupahia rini si asa,

⁵ si nanasi ri kaiqa tie pu turu tatadi vasina, “Na sa si tavetia gamu, ke rupahia sa tuna don_’ki sana?” gua.

⁶ Meke olana lani rini sapu gua zama ni Zisu koari karua, ke va malumia rini si asa, ke turana taloa nia ri karua.

⁷ Meke turana la nia rini koe Zisu sa tuna don'ki, meke ivara va hake lani ri karua pa mudina sari na dia poko, meke habotu hake la se Zisu koasa.

⁸ Meke soku tie si ivara ni sari na dia poko pa sirana, ari kaiqa pule si ivara kava huda pamu, pu seke vagi rini koari na hudahuda.

⁹ Meke sari na tie pu ene va kekenue, meke arini pu luli va mumudie la si podalae velavela: "Hozana! Tamanae si Asa sapu mae pa korapa pozana sa Baṅara!"*

¹⁰ Mani mana nia Tamasa sa minae tanisa Baṅara hie, pude va turua sa binaṅara te Devita, sa tamada gita pukerane! Mani tavahesi sa Tamasa panaulu!" gua si arini.

¹¹ Meke nuquru la pa Zerusalem se Zisu, meke la pa Zelepade si Asa, meke dono viliti Sa sari doduru tinitoṅa vasina. Ba sina ele veluvelu sa popoa, ke taluarae pule la pa Betani si Asa, meke sari ka manege rua disaepeli.

*Leve nia Zisu sa Huda Piqi
(Matu 21:18-19)*

¹² Meke pa koivugona, sipu pule mae guadi pa Betani si arini, si ovia se Zisu.

¹³ Dogoria Sa pa seu si keke huda piqi^d sapu elo va leleana mo, ke la hopiki nia Sa; hokara koa ia vuana gua. Ba sipu kamo Sa, si tale elona mo si asa, sina lopu ele kamo sa nana toso vua.

¹⁴ Ke leve nia Zisu si asa, "Hiniamu be namu loke tie si kaqu hena pule vua koa goi!" gua. Avosia dia ri Nana disaepeli sapu gua zama nia Sa.

* 11:9 Sam 118:25-26

La pa Zelepade se Zisu

(Matiu 21:12-17; Luke 19:45-48; Zone 2:13-22)

¹⁵ Meke sipu kamo si arini pa Zerusalema, si nuquru la pa Zelepade* se Zisu, meke podalae hadu vuravura ni Sa sarini pu korapa variholuholue kurukuru. Titisi ni Sa sari na tevolo tadirini pu vari hobehobei poata, meke tupele va hoqai Sa sari na habohabotuana tadi na tie pu vari holuholue baruku.

¹⁶ Meke lopu va malumi Sa pude paleke karovo nia si keketona koari na varivarigarana pa Zelepade.

¹⁷ Meke va tumatumae ni Sa sari na tie, “Guahe sapu zama nia sa Tamasa pa Kinubekubere Hope: ‘Sa Qua vetu si kote ta pozae na vetu varavara tadi doduru butubutu!’ gua. Ba tavete gunia gamu na bae tadi na tie hikohiko si asa!” gua si Asa.*

¹⁸ Meke avoso nia rina nati hiama, meke na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese sapu gua asa, ke podalae hata ia rini sa sirana gua pude va matea gana se Zisu, gua. Ura matagutu nia rini si Asa, sina doduruna sa kobi tinoni, si magasa nia sa Nana vina tumatumae.

¹⁹ Meke sipu veluvelu sa popoa, si taluarae taloa koasa vasileana lavata sana se Zisu, meke sari Nana disaepeli.

Sa Vinanonoga koasa Huda Piqi

(Matiu 21:20-22)

* **11:15** Sa varivargarana lavata pa Zelepade si na vasina varavarana, ba korapa variholuholue kurukuru sarini vasina.

* **11:17** Ais 56:7; Zer 7:11

²⁰ Pana munumunu hokara pa koivugona, sipu ene pule la gua pa Zerusalemā si arini, si dogoria rini sapu ele harahara mate sa huda piqi, podalae pa lihona, meke gore kamo koari na karosona.

²¹ Meke balabala ia Pita sapu gua ta evaṇa, ke zama la koe Zisu si asa, “Titisa, dotu, sa huda piqi sapu leve nia Goi, si ele mate tu,” gua si asa.

²² Meke olaṇa la i Zisu si arini, “Mi raṇea sa Tamasa.

²³ Maqu tozi va hinokarani gamu, sapu be zama ia keke tie sa toqere hie pude rizu la pa lamana gua, meke be lopu nunala si asa pa korapa bulona, ba va hinokaria mo sa sapu gua pu zama nia sa, si kote ta evaṇa nana.*

²⁴ Gua asa ke tozini gamu sapu be tepa ia gamu si keketoṇa pa vinaravara, si mi va hinokaria sapu ele vagia gamu si asa, meke kote ta poni nia tugo gamu, gua sapu tepa ia gamu.

²⁵ Meke pana turu varavara gamu si mi taleoso ni sari na sinea pu tavete atuni rina tie koa gamu, meke sa Tamamia pa Maṇauru si kaqu taleoso ni sari na mia sinea pu taveti gamu.*

²⁶ [Be lopu taleoso ni gamu sari na tie, si lopu kaqu taleoso ni sa Tamamia pa Maṇauru sari na mia sinea pu taveti gamu.”]*

*Zisu meke sa Nana Niniranira
(Matiu 21:23-27; Luke 20:1-8)*

²⁷ Kamo pule la si arini pa Zerusalemā. Meke sipu enene se Zisu pa Zelepade, si mae koa Sa sari

* **11:23** Mt 17:20; 1 Kor 13:2 * **11:25** Mt 6:14-15 * **11:26** Sa vesi hie si lopu koa pa doduru Kinubekubere hope pukerane.

nati hiama, na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, meke koimata tadi na tie Ziu,

²⁸ meke nanasia rini si Asa, “Pa niniranira savana meke taveti Goi saripu gua hire? Esei ponigo sa niniranira hie?” gua si arini.

²⁹ Meke ola^{na} se Zisu, “Maqu nanasa pakini gamu si keke ninanasa, meke be ola^{na}u gamu, si kote tiqe tozini gamu Rau, sapu pa niniranira savana, meke taveti Rau saripu gua hire.

³⁰ Mamu tozi Nau, ‘Esei poni nia niniranira se Zone pude papitaiso tie? E Tamasa, babe na tie mo?’” gua si Asa.

³¹ Meke podalae varitokei teledia si arini, “Sa gua si kote ola^{na} nia gita? Be zama si gita, ‘Koe Tamasa,’ be gua, si kote zama si Asa, ‘Ba na vegua ke lopu va hinokaria tu gamu sia?’

³² Ba be zama si gita, ‘Pa tie mo,’ gua, ba lopu kaqu boka.” Matagutu ni rini sari na tie, sina doduru tie si va hinokaria sapu e Zone si keke poropita hinokara.

³³ Ke ola^{na} la si arini koe Zisu, “Lopu gilania gami,” gua.

Ke zama se Zisu, “Ego, Arau ba lopu kaqu tozini gamu, sapu esei poni Nau sa niniranira pude taveti Rau saripu gua hire,” gua si Asa.

12

Sa Parabolodi rina Tie Tavetavete pa Inuma Vaeni

(Matiu 21:33-46; Luke 20:9-19)

¹ Meke podalae variva tumatumae se Zisu koa rini pa parabolo: “Koanana si keke tie sapu letea si keke inuma vaeni, meke bara vari likohae nia

sa, meke horea sa si keke patu, vasina pu kote ta munala vagi sari na kolodi rina vua vaeni. Beto asa, si kuria sa si keke vasina hakehakeina, pude kopu nia sa inuma, beto meke va kopu nia sa sa inuma koari kaiqa tie uma, pude tavetavete nia, meke tiqe taluarae taloa nana, meke la koa si asa pa keke popoa pa seu.*

² Sipu kamo sa totošo pakepakete, si garunu la nia sa koari na tie pu kopuna sa inuma vaeni, si keke nana nabulu pude la vagia koa rini sa nana hinia.

³ Ba tuqe vagia rina tie kopu sa nabulu hie, komitia rini, meke hitu pule nia rini, limalimana meke pule.

⁴ Meke garunu pule la nia sa tie tago inuma si keke nabulu, ba sekea rina tie kopu sa batuna, meke va kurekure va kaleania rini si asa.

⁵ Garunu la nia pule sa tie tago inuma vaeni si keke nabulu, meke va matea rini. Meke soku pule si garunu lani sa; kaiqa si komiti rini, meke kaiqa pule si va matei rini.

⁶ Meke keke mo si koa hola tanisa pude garunu lania, sapu sa tuna koreo, sapu tataru hola nia sa. Ke mumudi hokara si garunu la nia sa si asa koari na tie kopu inuma, meke zama, 'Na tuqu soti si hie, ke kote pamaņa nia rini,' gua.

⁷ Ba totošo dogoria ri na tie kopu inuma, si vari zama nia rini si asa, 'Sa tuna soti sa tie tago inuma si hie! Aria, mada va matea gana, mada vagia nada sa inuma!' gua si arini.

⁸ Ke tuqe vagia rini sa tuna, va matea, meke oki vura nia rini pa inuma vaeni sa tomatena.

* 12:1 Ais 5:1-2

⁹ Ke na sa si kote tavetia sa tie tago inuma kamahire?” nanasa gua se Zisu. “Kote mae va mate betoi sa sari tie kopu inuma, meke kote poni la nia pule sa sa nana inuma vaeni, koari kaiqa votiki tie kopu.

¹⁰ Vea, lopu hite tiro ia tu gamu gua sapu zama nia sa Kinubekubere Hope:*

‘Sa patu sapu kilua rina tie kuri vetu,
si asa tugo si arilaena hola koari doduru patu.

¹¹ Sa tinavete te Tamasa hie
si variva magasa hola tugo,’ gua?” gua si Asa.

¹² Ke hata ia rina koimata tadi na tie Ziu sa sirana pude tuqe vagia se Zisu, sina gilania rini sapu sa parabolo hie si soto la gua mo koa rini. Ba matagutu ni rini sari na tinoni, ke luara veko pania rini si Asa, meke taloa dia.

*Sa Guguana sa Tinabara Takisi
(Matiu 22:15-22; Luke 20:20-26)*

¹³ Kaiqa rina Parese, meke kaiqa arini pu zuka ia se Herodi, si ta garunu la koe Zisu pude va hoqaia si Asa koari dia ninanasa.

¹⁴ Mae si arini koa Sa meke zama, “Titisa, gilania gami sapu sa hinokara si tozia Goi. Sari na binalabala tana tie si lopu hoke va tasuna igo, meke lopu arilaedi koa Goi sari na tuturuana tana tie, be esei si arini, ba sa hinokara te Tamasa si variva tumatumae nia Goi pa tie. Vegua, tava malumu pa tinarae te Mosese si pude tabaria sa takisi koasa banara Roma? Kaqu tabara takisi si gami, ba lokari?” gua si arini.

* **12:10** Sam 118:22-23

¹⁵ Ba dono gilania Zisu sapu na tie mari sekesekeidi si arini, ke olana si Asa, “Na vegua ke podekia gamu pude sekesekei Nau si Rau? Paleke mae nia si keke poata siliva, maqu dogoria,” gua si Asa.

¹⁶ Ke hena vala nia rini si keke poata. Meke nanasi Sa si arini, “Esei isumatana, meke na pozana, si koa koasa poata hie?” gua si Asa.

“E Siza,” gua si arini.

¹⁷ Ke zama la koa rini se Zisu, “Leana, valai koe Siza saripu te Siza, mamu valai koe Tamasa saripu te Tamasa,” gua si Asa. Meke magasa nia rini si Asa.

*Sa Guguana sa Tinuru Pule pa Minate
(Matiu 22:23-33; Luke 20:27-40)*

¹⁸ Meke mae koa Sa si kaiqa rina Sadusi^d, pu lopu va hinokaria sa tinuru pile pa minate, meke zama,*

¹⁹ “Titisa, guahe si kubere mae nia Mosese koa gita: ‘Be mate luaria keke tie sa nana barikaleqe, ba loke tuna, si kaqu haba ia sa tasina koreo sa nabokona sa, pude sari na koburu pu podoi ri kara, si kote ta pozae na koburu tu tanisa palabatu kekenu sapu ele mate,’ gua.*

²⁰ Ego, koadia si ka zuapa tamatasi koreo, meke varihaba sapu kenuna, ba loke tuna, meke mate.

²¹ Haba ia sa koreo vina rua sa nabokona sa ba loketona tugo tuna meke mate. Kekeñoño gua tugo asa si ta evaņa koasa tasina koreo vina neta,

²² meke gua tugo sari doduru. Sari ka zuapa tamatasi koreo si haba betoa mo sa barikaleqe

* **12:18** TTA 23:8 * **12:19** Diut 25:5

meke mate, ba loke tudia. Mumudi hokara si mate sa barikaleqe.

²³ Ego, pana turu pule pa minate sari doduru pa rane tinuru pule, si esei koari ka zuapa si kaqu na loana sa barikaleqe, sina ari doduru mo haba ia si asa?" gua si arini.

²⁴ Meke olaña la i Zisu, "Sea hola si gamu! Gilania gamu gua meke sea si gamu? Na lopu tumani gamu ginuadi sari na Kinubekubere Hope, babe sa niniranira te Tamasa!

²⁵ Ura pana turu pule pa minate sari na tie matedi, si kote koa gua mo rina mateana pa Mañauru si arini, meke lopu kote varihaba.

²⁶ Ego, koasa guguana sa tinuru pule pa minate, si vegua, lopu ele tiroa tu gamu koasa Kinubekubere Hope sapu kuberia Mosese, toতোসা zama sa Tamasa pa nika pu huruñu koasa huda toana? Totoso asa si zama ia Tamasa se Mosese, 'Arau tugo sa Tamasa te Ebarahami, te Aisake, meke te Zekopi,' gua.*

²⁷ Na Tamasa tadi na tie toadi si Asa, lopu tadi pu matedi. Ke sea hola si gamu!" gua si Asa.

Sa Nati Tinaræ Arilaena
(*Mātiu 22:34-40; Luke 10:25-28*)

²⁸ Koanana vasina si keke tie va tumatumæ koasa Tinaræ te Mosese, meke avosi sa sari dia vivinei. Dogoria sa sapu olaña valeani Zisu sari na tie Sadusi, ke mæ nanasia sa si Asa, "Na tinarae savana sapu arilaena hola koari doduru tinarae?" gua si asa.*

* **12:26** Ekd 3:6 * **12:28** Lk 10:25-28

29 Meke olaña se Zisu, “Sa nati tinarae sapu arilaena hola si guahe: ‘Gamu na tie Izireli, mi avoso mae! Sa Tamasa sa nada Bañara, si Asa mo telena sa Tamasa.*

30 Mu tataru nia sa Bañara sa mua Tamasa pa doduru bulomu, pa doduru maqomogomu, pa doduru mua binalabala, meke pa doduru mua niniranira.’

31 Sa tinarae vina rua sapu arilaena hola tugo si hie: ‘Mu tataru nia sa turañamu gua sapu tataru pule nigo.’ Loke tinarae pule si arilaena hola ni sari karua hire.”*

32 Meke zama la koe Zisu sa tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, “Titisa, gotogoto sa Mua zinama! Gua sapu zama ni Goi si hinokara, sapu sa Bañara mo sa Tamasa, meke loke Tamasa pule si koa, ba Asa mo telena.*

33 Meke pude tataru nia sa Tamasa pa doduru bulomu, meke pa doduru mua binalabala, meke pa doduru mua niniranira, meke pude tataru nia sa turañamu, gua sapu tataru pule nigo si agoi. Arilaena hola si pude va tabei sari karua tinarae hire, hola nia sa vina vukivukihi va uququ kurukuru, meke kaiqa pule vina vukivukihi la koe Tamasa,” gua si asa.*

34 Meke sipu gilania Zisu sapu toñoto sari nana inolaña, si zama la ia Sa si asa, “Lopu seu si goi koasa Binañara te Tamasa.” Mudina asa, si pamaña nanasa pule nia ninanasa rini si Asa.

Sa Guguana sa Karisito
(*Matiu 22:41-46; Luke 20:41-44*)

* 12:29 Diut 6:4-5 * 12:31 Liv 19:18 * 12:32 Diut 4:35

* 12:33 Hoz 6:6

³⁵ Sipu variva tumatumae pa Zelepade se Zisu, si nanasa nia Sa sa ninanasa hie, “Na vegua ke hoke zama sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, sapu sa Karisito si na tutina e Devita?

³⁶ Ta turana koasa Maqomaqo Hope se Devita meke zama:*

‘Zama sa Tamasa koasa qua Baṅara:

Mu habotu pa kali Mataoqu,

osolae vekoi Rau sari Mua kana pa kauru

Nenemu,’ gua se Devita.

³⁷ Telen Devita poza nia ‘Baṅara’ si Asa, ke vegugua meke boka na tutina tu Devita sa Karisito?” gua si Asa.

Vina Balau te Zisu koasa Guguadi rina Tie Va Tumatumae koasa Tinarae te Mosese (Matiu 23:1-36; Luke 20:45-47)

Ke avoso na getu nia sa vinarigara lavata se Zisu.

³⁸ Sipu korapa va tumatumae ni Sa si arini, si zama si Asa, “Mi balau ni sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese pu hoke hiva pokopoko va gele, meke enene la pude ta zama va kamo, na tava lavata dia koari na vasina tana maketi, gua.

³⁹ Meke hoke vizati rini sari na habohabotuana tadi na tie arilaedi pa korapa sinaqoqi, meke sari na vasina ta pamaṅaedi pa ineṅa.

⁴⁰ Hoke hiko vagi rini sari na tinagotago tadi na naboko, meke hoke varavara va gele sisigiti pude ta dogoro dia, gua. Kaqu tava kilasa va kaleana sari tie gugua arini!” gua si Asa.

* **12:36** Sam 110:1

Sa Vinariponi Tanisa Nabonaboko
(*Luke 21:1-4*)

⁴¹ Meke habotu tata pa vasina vekovekoana poata pa Zelepade se Zisu, meke kopukopu ni Sa sari na tie pu mae veko dia vinariponi. Meke soku ari na tie tagotagodi si veko poata sokudi.

⁴² Meke mae si keke naboko habahabahualana, meke vekoi sa si karua poata kopa hitekedi hite, sapu pada keke seniti laena.

⁴³ Meke tioko va mae i Sa koa Sa sari Nana disaepeli, meke zama i Sa sarini, "Maqu tozi va hinokarani gamu sapu sa naboko habahabahualana hie, si veko va soku pa voivoina poata hola ni sari doduru pule.

⁴⁴ Ura sari doduru si vekoi mo, sapu koa holadi pa dia tinagotago, ba sa naboko hie, si pa nana hinabahuala, si vala betoa sa sapu gua tagoa sa pude toa nia," gua se Zisu.

13

Sa Tinahuara Tanisa Zelepade
(*Matiu 24:1-2; Luke 21:5-6*)

¹ Meke sipu korapa ene taloa se Zisu pa Zelepade, si zama la koa Sa si keke ri Nana disaepeli, "Titisa, dotu! Tolavaedi hola sari na patu meke sari na vetu!" gua si asa.

² Meke olana se Zisu, "Dogori goi sari doduru vetu nomadi sara? Sari doduru patu pu dogori goi hire, si lopu kote ta varihakei hola si arini, ba kaqu ta huarae beto," gua si Asa.

Sari na Tinasuna na Ninaqunaqu
(*Matiu 24:3-14; Luke 21:7-19*)

³ Meke sipu korapa habotu nana pa Toqere Olive se Zisu, meke doño karovo la gua pa Zelepade, si ene mae teledia koa Sa sari Pita, Zemisi, Zone meke e Aduru.

⁴ Meke zama si arini, “Mu tozini gami, sapu toতোসা kote ta evaṅa sa tinahuara sana? Meke nasa sa vina gilagila pana kaqu ta evaṅa sari doduru tinitona arini,” gua si arini.

⁵ Meke zama la koa rini se Zisu, “Mi kopu, pude loke tie si turana va sea gamu.

⁶ Soku tie si kote mae pa korapa pozaqu Rau, meke zama ‘Arau sa Karisito,’ gua, meke kote turana va sea i sari soku tie.

⁷ Pana avoso ni gamu sari na vinaripera tata koa gamu, meke na inavosona sa vinaripera pa seu, si mi lopu matagutu. Sari na tinitona arini si kaqu ta evaṅa; ba lopu asa sa vinabetona.

⁸ Kote varipera sari na butubutu meke sari na butubutu banara; meke kote ta evaṅa sari na niu pa soku vasidi, meke sari na soṅe kote kamo. Sari doduru ginugua hire, si gua tugo sa pinodalaena sa tinasigiti sapu va kamo sa barikaleqe, toতোসা tata podo sa koburu.

⁹ Mi koa va balau si gamu. Kote ta tuqe vagi si gamu meke la pa vinaripitui, meke kote komiti gamu rini pa sinaqoqi. Kote tava turu pa kenudia rina qavuna, na banara pa pozaqu Rau si gamu, pude tozi vura nia koa rini sa Inavoso Leana.*

¹⁰ Sa Inavoso Leana si kaqu ta tarae kekenu pa doduru butubutu pa kasia popoa meke tiqe kote kamo sa rane mumudi.

* 13:9 Mt 10:17-20; Lk 12:11-12

¹¹ Meke pana ta tuqe vagi si gamu meke ta turana la pa vinaripitui, si mi lopu balabala mamata na neneke va kenue nia sapu na sa si kote zama nia gamu, ba pana kamo sa totošo si mi zamani mo gua sapu ta poni nia gamu. Ura sari na zinama saripu kote zamani gamu si lopu tamugamu, ba kote mae guadi tu koasa Maqomaqo Hope.

¹² Sari na tamatasi si kaqu turana lani pa minate sari na tasidia pu va hinokara. Meke sari na tamadia si kaqu gua tugo koari na tudia, meke sari na tudia si kaqu vala ni sari na tiatamadia pa minate.

¹³ Pa ginuaqu Rau si kaqu ta kukitae si gamu koari doduru tie. Ba asa sapu koa va nabu, meke kamo sa vinabetona, si kaqu ta harupu.*

*Sa Tinahuara sapu Kaleana Va Gorevura
(Matiu 24:15-28; Luke 21:20-24)*

¹⁴ Meke kaqu dogoria gamu sa 'beku variva malederena sapu vata kamo sa tinahuara no-mana,' pu kaqu tava turu koasa vasina sapu lopu garo pude koa ia." (Gamu pu tiroa si hie, si mi tumae nia sa ginuana.) "Ego, arini pu korapa koa pa Ziudia, si madi govete la koari na toqere vasina.*

¹⁵ Asa sapu koa pa batu vetu*, si mani tuturei gore taloa, ba mani lopu nuquru pa vetu pude va qaqiri i sari nana likakalae.* ¹⁶ Asa sapu koa pa

* **13:13** Mt 10:22 * **13:14** Dan 9:27, 11:31, 12:11 * **13:15** Sa batu vetu si na vasina hoke varigara sari na tie pude vahesi, na puta, na zokoro, meke va rimata popai sari na elelo. * **13:15** Lk 17:31

inuma, si mani lopu pule la vagi nana poko pa vetu.

¹⁷ Kote na rane tinalotana nomadi si arini koari na barikaleqe pu ari tiadi, meke arini pu tago haha!

¹⁸ Mi tepa la koe Tamasa, pude lopu kaqu ta evana sari na tiniona gua hire pa totošo ibu sisigiti.

¹⁹ Ura sa tinasuna koari na rane arini, si kote hola ni doduru pu ele ta evana podalae pa pinodalaena, totošo va podakia Tamasa sa kasia popoa, kamo kamahire, meke lopu kaqu gua pule.*

²⁰ Ba ele va papaki Tamasa sari na rane sara. Be lopu gua, si be kote puzulu sa popoa. Ba pa laedi ri Nana tie ta vizatadi pu ele vizati Sa, si kote va papaki Tamasa sari na rane sara.

²¹ Meke be zama si keke tie koa gamu, 'Dotu, hoi sa Karisito!' ba be 'Isa si Asa!' gua, si mi lopu va hinokaria.

²² Ura kote vura mae sari na Karisito kokohadi, meke na poropita kokohadi. Kote mae va vura dia vina gilagila, na vinariva magasa si arini, pude sekesekei ni sari na tie, kamo koari na tie ta vizatadi te Tamasa, sapu be boka si arini.

²³ Mi koa va balau ni! Sina ele tozi va kenueni gamu tu Rau sari doduru tiniona, sipu lopu ele kamo sa totošo.

*Sa Minae Tanisa Tuna na Tie
(Matiu 24:29-31; Luke 21:25-28)*

²⁴ Ba koari na rane pa mudina sa tinasuna, si kote tava huporo sa rimata,

* **13:19** Dan 12:1; Rev 7:14

meke lopu kote kalalasa sa sidara.*

²⁵ Kote hoqa sari na pinopino pa mañauru,
meke kaqu tava rizu pa dia sirana si arini.*

²⁶ Beto asa si kote ta dogoro maena sa Tuna na Tie pa korapadi ri na lei, somania na niniraniira lavata, na ninedala.*

²⁷ Meke kote garunu lani Sa sari na mateana koari ka made iiona sa popoa pepeso, pude varigara ni sari na tie ta vizatadi te Tamasa, koari na hopeke vasidi, koasa kasia popoa.

*Sa Vinanonoga Tanisa Huda Piqi
(Matiu 24:32-35; Luke 21:29-33)*

²⁸ Sa huda piqi si va tumatumaeni gamu si keke vina nonoga. Pana poraka vura mae, meke podalae liho sari lelanana, si gilania gamu sapu tata sa totošo mañini.

²⁹ Kekenono gua tugo, sapu pana dogori gamu sari na tinasuna na vina gilagila arini, si kaqu gilania gamu sapu tata sa totošo, meke ele tata kamo mae mo sa Tuna na Tie.

³⁰ Maqu tozi va hinokarani gamu sapu sari doduru hire, si kaqu ta evana sipu lopu ele mate beto sari na tie pa sinage hie.

³¹ Kote murimuri palae sa Mañauru meke na pepeso, ba sari na Qua zinama si kaqu koa hola ninae rane ka rane.

*Sa Rane meke sa Totoso si Lopu Ta gilana
(Matiu 24:36-44)*

³² Loke tie si tumae nia sa rane asa babe sa totošo sapu kaqu pule mae ia sa Tuna. Ari na

* **13:24** Ais 13:10; Izk 32:7; Zol 2:10,31, 3:15; Rev 6:12 * **13:25**

Ais 34:4; Zol 2:10; Rev 6:13 * **13:26** Dan 7:13; Rev 1:7

mateana pa ma_nauru, meke sa Tuna, ba lopu tumae nia. Ba sa Tamana mo telena tumae nia.*

³³ Mi va balau, mamu kopu, sina lopu tumae nia gamu pana kamo mae sa totošo.

³⁴ Kote gua tugo sa palabatu sapu taluarae pa nana popoa, meke enene la pa seu. Hopeke va hia poni ni tinavete sa sari na nana nabulu, pude kopu ni rini. Meke tozi nia sa sa tie kopu pa sasada, pude ni aqa va kamo pana pule mae si asa.*

³⁵ Gua ke mi kopu, sina lopu gilania gamu sa totošo sapu kote pule mae ia sa palabatu pu ari nana vetu. Be pana veluvelu si asa, babe pana bo_ni, pana vaqavaqasa, babe pa totošo ele gasa sa rimata.

³⁶ Be guana mae va hodaka si Asa, si mani lopu dogoro gamu Sa puta mia.

³⁷ Gua sapu zama nia Rau koa gamu, si tozia tugo Rau koari doduru: Mi kopu!" gua si Asa.

14

*Hata ia Rini sa Sirana pude Va Matea se Zisu
(Matiu 26:1-5; Luke 22:1-2; Zone 11:45-53)*

¹ Sipu karua rane si koa meke kamo sa Inevana Pasova^d, meke sa Inevana Bereti Loke Isitina*, si hata ia rina nati hiama, meke rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese si keke

* **13:32** Mt 24:36 * **13:34** Lk 12:36-38 * **14:1** Sa Inevana Pasova si keke rane, meke sa inevanana bereti loke isitina si ka zuapa rane, meke pa totošo asa si balabala la ia rini sa tinarupaha tadi na tie Izireli pa popoa Izipi sipu hena rini sa palava sapu lopu hena na isiti.

siraṅa pude tuḡe golomo vagia gana se Zisu, pude va matea, gua.*

² Vari zamai si arini, “Mada lopu tuḡe vagia si Asa pa totoṣo Inevaṅa Pasova, sina meke gua mada varipera ni sari na tie,” gua si arini.

Ta Lumue Oela Huṁaṅa Lea se Zisu pa Betani (Matiu 26:6-13; Zone 12:1-8)

³ Meke sipu koa pa Betani se Zisu, pa vetu te Saimone, sa tie sapu raza ia na minoho popoqu visoroihe si mae si keke barikaleḡe totoṣo korapa henahena rini. Palekia sa si keke vovoina lumu sapu ta tavetae patu* tolavaena na arilaena, siṅia na oela nadi viana sapu huṁaṅa lea meke sage hola hinoluna. Porakia sa si asa, meke zoropo nia sa pa batuna Zisu.*

⁴ Meke bugoro si kaiḡa tie vasina, meke vari zamai si arini, “Lopu leana si pude tavete hoboro gunia asa sa oela huṁaṅa lea.

⁵ Boka ta holuholue si asa pude vagi nia poata nomana, hola nia ṅeta gogoto poata siliva* pude poni sari pu habahuala!” gua. Meke gegesia rini sa barikaleḡe.

⁶ Ba zama se Zisu, “Vekoa tu! Pude vegua ke va tasuna ia gamu? Keke tinavete leana si tavete Nau sa hie.

⁷ Sari na tie habahualadi si kote koa koa gamu doduru totoṣo, meke be hiva gamu, si kote boka

* **14:1** Ekd 12:1-27 * **14:3** Sa vovoina lumu sapu ta tavetae patu tolavaena na arilaena si ta pozae pa zinama English “Alabaster”.

* **14:3** Lk 7:37-38 * **14:5** Neta gogoto poata siliva si padana sa tinabara tana keke tie tavetavete pa keke vuaheni.

toka ni mo gamu. Ba Arau si lopu kote koa hola seunae koa gamu.*

⁸ Sa barikaleqe hie si tavetia sa, gua sapu bokaia sa. Zoropo nia oela humana lea sa sa tiniqu, pude va nama kenue nia sa tina pomunaequ.

⁹ Maqu tozi va hinokarani gamu, sapu be pavei si ta tarae sa Inavoso Leana pa doduruna sa kasia popoa, si kaqu ta vivinei tugo gua sapu evania sa barikaleqe hie koa Rau, pude na vina balabalana sa nana tinavete hie," gua si Asa.

*Va Egoa Ziudasi pude Vata Qora nia se Zisu
(Matiu 26:14-16; Luke 22:3-6)*

¹⁰ Meke taluarae se Ziudasi, keke ri ka manege rua disaepeli, la koari nati hiama pude vata qora nia se Zisu koa rini, gua.

¹¹ Meke toso avosia rini sa nana zinama, si qetu hola si arini, meke va tatara nia rini pude ponia poata si asa, gua. Ke podalae hata ia Ziudasi si keke lolomo leana pude vata qorae nia koa rini se Zisu, gua.

Sa Hinenahena Pasova te Zisu meke sari Nana Disaepeli

(Matiu 26:17-25; Luke 22:7-14,21-23; Zone 13:21-30)

¹² Koasa rane kekenu tanisa Inevana Bereti Loke Isitina, toso tava mate sari na lami tanisa hinenahena Pasova, si nanasia ri Nana disaepeli si Asa, "Pavei si hiva nia Goi pude la va namanama ponigo gami sa hinenahena tanisa Pasova?" gua si arini.

* 14:7 Diut 15:11

¹³ Ke garuni Zisu si karua Nana disaepeli, meke tozi ni Sa, “Mi la pa vasileana Zerusalem, meke kote tutuvia gamu si keke tie sapu korapa palekia nana si keke vovoina kolo. Mi lulia si asa,

¹⁴ osolae kamo sa vetu sapu nuquria sa. Mi tozi nia sa tie pu ari nana vetu, ‘Zama sa Titisa: Avei sa lose vasina kote hena ia Rau, meke rina Qua disaepeli sa hinenahena Pasova?’ Mi gua.

¹⁵ Meke kote va dogoroni gamu sa si keke lose nomana panaulu, sapu ele tava nama vekona. Va namanama ia gamu sa nada hinenahena vasina,” gua si Asa.

¹⁶ Taluarae la sari karua disaepeli koasa vasileana lavata, meke dogori rini sari doduru, gua puta tugo sapu tozi ni Zisu koarini, meke va namanama vekoa rini sa hinenahena Pasova.

¹⁷ Totoso veluvelu sa popoa, si kamo la vasina se Zisu meke sari ka manege rua Nana disaepeli.

¹⁸ Sipu korapa henahena rini, si zama se Zisu, “Tozi va hinokarani gamu Rau, sapu keke koa gamu pu korapa henahena turaṅau, si kote vata qora Nau si Arau,” gua si Asa.*

¹⁹ Ke talotaṅa sari na disaepeli meke podalae nanasa ekeke la ia rini si Asa, “Vea arau sia?”

²⁰ Meke olaṅa se Zisu, “Keke mo koa gamu ka manege rua, sapu korapa somana poṅa ia sa gana bereti koa Rau koasa baolo.

²¹ Sa Tuna na Tie si kaqu tava mate, gua sapu tozia sa Kinubekubere Hope, ba mani talotaṅa gana sa tie pu vata qorana si Asa. Leana hola be lopu ta podo sa tie sana.”

* **14:18** Sam 41:9

Podalae nia Zisu sa Ginani Hope pa Hinena-hena Pasova

(Matiu 26:26-30; Luke 22:14-20; 1 Koriniti 11:23-25)

²² Meke sipu korapa henahena rini, si vagia Zisu si keke bereti*, meke mana nia, meke videvidea Sa, meke poni Sa koari Nana disaepeli meke zama guahe: "Hie tugo sa Tiniqu, mi vagia mamu hena ia," gua si Asa.

²³ Beto asa, si vagia Sa sa kapa vaeni, meke zama leana nia Sa koe Tamasa, meke vala Sa koa rini, meke napoa ri doduru.

²⁴ Meke zama si Asa koa rini, "Hie sa eharaqu, sapu zoloro pude na vinulasa tadi sokudi, meke sapu tokoro va nabuna sa vinariva egoi te Tamasa.*

²⁵ Maqu tozi va hinokarani gamu Rau, sapu lopu kaqu napo pulea Rau sa vaeni hie, osolae kamo sa ranena sapu kaqu napoa Rau sa vaeni vaqura pa Binaṅara te Tamasa."

²⁶ Beto, si kera nia rini si keke kinera, meke topue vura la si arini pa Toqere Olive.

Tozi Va Kenue nia Zisu sa Inoso te Pita

(Matiu 26:31-35; Luke 22:31-34; Zone 13:36-38)

²⁷ Meke zama se Zisu koa rini, "Kote govete veko pani Au gamu doduru si Arau, sina zama sa Kinubekubere Hope:

'Kote sekea Tamasa sa Sepati,

meke kote ta hurakatae sari doduru sipi,'
gua.*

* **14:22** Sa bereti loke isitina ke kaburu guana bisikiti gua asa ke boka videvide. * **14:24** Ekd 24:8; Zer 31:31-34 * **14:27** Zak 13:7

28 Ba pa mudina sa Qua tinuru pule pa minate, si kote la va kenue koa gamu pa Qaleli si Rau,” gua si Asa.*

29 Ba zama se Pita, “Be govete beto sari doduru hire, ba arau si namu lopu kaqu luara hokarigo,” gua si asa.

30 Meke zama la ia Zisu se Pita, “Maqu tozi va hinokara nigo, sipu lopu ele kabo vina rua totošo sa kokorako kohite boni, si kote oso Nau goi si Rau ka neta totošo,” gua si Asa.

31 Ba toke sisigitia Pita si Asa, “Be mate turanigo rau, ba lopu kaqu hite osonigo rau!” gua si asa. Meke zama beto gua tugo asa sari doduru disaepeli.

*Varavara se Zisu pa Qetisemani
(Matiu 26:36-46; Luke 22:39-46)*

32 La si arini pa keke vasina pozana Qetisemani, meke zama se Zisu koari Nana disaepeli, “Habotu tani gamu, maqu la varavara si Rau.”

33 Meke turani Sa sari Pita, Zemisi, e Zone; meke podalae talotana sisigiti, na balabala mamata si Asa.

34 Meke zama si Asa koarini, “Sa maqomaqoqu si sinia na tinalotana nomana hola ke tata mate nia Rau. Koa tani, mamu kopu na varavara,” gua si Asa.

35 Meke ene va seu hite la si Asa, meke hoqa eko oporapaha pa pepeso, meke varavara tepa ia Sa sapu be boka, si mani tava rizu koa Sa sa totošo tinasigiti hie, gua.

36 Meke zama si Asa, “Tamaqu, loketona si tasuna koa Goi. Mamu va rizu taloa ia sa kapa

* 14:28 Mt 28:16

tinasigiti hie koa Rau, ba lopu Qua hiniva, ba lalae Mua hiniva tu Goi,” gua si Asa.

³⁷ Meke pule la koari ka neta disaepeli si Asa, meke dogori Sa korapa putadi, ke zama la si Asa koe Pita, “Saimone, puta si goi? Vegua, lopu boka kopu na varavara turaṅau goi si Rau pa keke aoa?

³⁸ Mi kopu na varavara, pude mi lopu hoḡa pa tinoketoke. Sa maḡomaḡo si hiva, ba malohoro sa tini,” gua si Asa.

³⁹ Meke keke totoṣo pule si la si Asa, meke varavara pule kekeṅoṅo gua tugo totoṣo kekenu.

⁴⁰ Beto asa si pule mae pule koari ka neta Nana disaepeli si Asa, meke dogori Sa korapa putadi, sina edi puta hola si arini, meke lopu gilania rini sapu na sa si kote zama la nia koa Sa.

⁴¹ Meke sipu pule mae Sa pa vina neta totoṣo, si zama la si Asa koa rini, “Lopu nazulu gamu tu puta si gamu? Leana, ele pada mo! Sa totoṣo si ele kamo pude kaḡu ta vala pa limadi rina tie kaleadi sa Tuna na Tie.

⁴² Dotu, ele kamo mo hie sa tie pu vata ḡoraḡu Rau! Aria, turu mada la tutuvia,” gua se Zisu.

Sa Tinuḡe Vagina e Zisu

(Matiu 26:47-56; Luke 22:47-53; Zone 18:3-12)

⁴³ Sipu korapa zama se Zisu, si mae kamo mo se Ziudasi sapu keke ri ka manege rua disaepeli. Garunu luli ni rina nati hiama, na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, meke sari na koimata tadi na tie Ziu koa sa si keke puku minate varipera. Paleke dia vedara na huda sekesekeana si arini.

⁴⁴ Keke vina gilagila si ele tozi veko ni e Ziudasi sa tie qoraqora koa rini, “Sa tie sapu kote la ahoa rau, si Asa tugo sa tie sapu hiva nia gamu. Mae tuqe vagia, mamu turaña taloa nia,” gua si asa.

⁴⁵ Meke sipu kamo mae tugo se Ziudasi, si ene tonoto la koe Zisu si asa, meke zama, “Titisa,” meke tiqe ahoa sa si Asa.

⁴⁶ Meke mae vagia rini se Zisu, meke tuqe va nabua.

⁴⁷ Ba keke ri kasa disaepeli pu turu vasina, si saputu vagia sa sa nana magu, meke seke tarasa pania sa si keke kali taliñana sa pinausu tanisa nati hiama kenukenue.

⁴⁸ Meke tiqe zama la koa rini se Zisu, “Na tie hikohiko na variva mate si Rau, ke paleke Nau vedara na huda sekesekeana tu gamu pude mae vagi Au?

⁴⁹ Doduru rane si koa variva tumatumae turaña gamu Rau pa Zelepade, ba lopu tuqe vagi Au gamu. Ba sina kaqu tava gorevura sa Kinubekubere Hope,” gua si Asa.*

⁵⁰ Meke govete veko pania ri doduru disaepeli si Asa.

⁵¹ Ba keke tie vaqura sapu hade nia si keke poko lineni mo si luli koe Zisu, meke hiva tuqe vagia rini si asa.

⁵² Ba sipu tuqea rini sa nana poko, si luara pania sa, meke govete taloa nana dododohona.

Ta Turaña La se Zisu koa sa Puku Tie Varipitui tadi na Tie Ziu se Zisu

(Matiu 26:57-68; Luke 22:54-55,63-71; Zone 18:13-14,19-24)

* **14:49** Lk 19:47, 21:37

⁵³ Meke turana la nia rini pa vetu tanisa nati hiama kenukenue se Zisu, vasina pu korapa koa varigara sari doduru nati hiama, na koimata tadi na tie Ziu, meke sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese.

⁵⁴ Ba se Pita si lululi mudi mae pa seu, meke nuquru la koasa pavasa pa sadana sa vetu tanisa nati hiama. Vasina si habotu somanae koari na tie kopu si asa, meke maliha nana pa nika.

⁵⁵ Ego, podekia rina nati hiama, meke sari doduru tie pa korapa puku tie varipitui tadi na tie Ziu pude hata vura ni si kaiqa vina sosode, pude boka zutua meke va matea gana se Zisu gua, ba lopu boka si arini.

⁵⁶ Soku tugo tie si zutua se Zisu koari na dia kinohakoha, ba lopu varinoi sari na dia vivinei.

⁵⁷ Meke tiqe turu sari kaiqa tie, meke zutu kokoha ia rini se Zisu. Zama si arini,

⁵⁸ "Avoso sotia gami sapu zama guahe si Asa: 'Kote huaria Rau sa Zelepade hie sapu kuria rina tie, meke koari ka neta rane, kote kuria Rau si keke sapu lopu ta kurina pa tie,'" gua.*

⁵⁹ Gua asa, ba lopu vari kekenoi tugo si arini.

⁶⁰ Meke turu pa kenudia ri doduru sa nati hiama kenukenue, meke nanasia sa se Zisu, "Vegua, lopu kote olania tu Goi gua sapu zutu nigo rini?" gua si asa.

⁶¹ Ba lopu kulu meke lopu zama nia keketona se Zisu. Ke nanasa pulea sa nati hiama kenukenue si Asa, "Agoi tugo sa Karisito, sa Tuna sa Tamasa ta manaena?" gua si asa.

* 14:58 Zn 2:19

⁶² Meke olana se Zisu, “Uve, Arau tugo! Meke kote dogoria gamu habotu sa Tuna na Tie pa kali mataona sa Tamasa pu tagoi sari doduru niniraira, meke kote dogoria gamu pulena mae pa korapadi ri na lei pa manauru si Asa!” gua si Asa.*

⁶³ Meke daku rikatia sa nati hiama kenukenue sa nana poko meke zama, “Lopu hiva ni pule gita si kaiqa tie va sosode!

⁶⁴ Ele avosia mo gamu sapu va tamatamasae pule nia si Asa. Ke nasa sa mia binalabala?” Meke va egoa ri doduru sapu ele sea mo si Asa, ke garona tugo pude tava mate, gua.*

⁶⁵ Meke podalae loroa ri kaiqa se Zisu, meke pusi nia poko rini isumatana. Meke sekea tugo rini si Asa, meke zama, “Mu korokorotae sapu esei si korapa seke igo,” gua si arini. Meke hena vagia rina tie kopu pa Zelepade si Asa, meke poharia.

Osonia Pita se Zisu

(Matiu 26:69-75; Luke 22:56-62; Zone 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Sipu korapa koa nana panapeka pa korapana sa pavasa pa sadana sa vetu se Pita, si ene tata la si keke nabulu vineki tanisa nati hiama kenukenue.

⁶⁷ Totoso dogoria sa se Pita korapa malihana, si dono totoa sa si asa, meke zama, “Agoi tugo si keke sapu hoke luli koe Zisu sa tie Nazareti,” gua si asa.

⁶⁸ Ba oso si asa, “Lopu hite gilania rau sapu gua zama nia goi sana,” gua si asa. Meke sipu

* 14:62 Dan 7:13 * 14:64 Liv 24:16

ene vura la koasa lolomo ene vura pa sadana sa vasina varipituina si asa, si kabo mo sa kokorako.

⁶⁹ Dogoro pulea sa nabulu vineki si asa, meke zama la koa rini pu turu tata si asa, “Asa tugo si keke sapu luli koe Zisu!” gua.

⁷⁰ Ba oso pule tugo se Pita. Lopu seunae sapu gua asa, si zutu pulea pule ri kasa sapu koa tata vasina si asa, “Namu agoi hokahokara mo si keke pu lululi koa Sa, sina tie Qaleli tugo si agoi,” gua si arini.

⁷¹ Ba zama se Pita, “Zama tokotokoro si rau pa hinokara! Be kokoha si rau, si mani va kilasau sa Tamasa. Namu lopu hite gilana hokaria rau sa tie sapu zama nia gamu!” gua si asa.

⁷² Pa toতোso tugo asa, si kabo vina rua mo sa kokorako, ke tiqe balabala ia Pita sapu gua zama nia Zisu koasa, “Sipu lopu ele kabo vina rua sa kokorako, si kote oso Nau goi si Rau ka neta toতোso,” gua. Ke kabo nusunusuræ gana si asa.

15

Ta Turana La Koe Paelati se Zisu

(Matiu 27:1-2,11-14; Luke 23:1-5; Zone 18:28-38)

¹ Pana munumunu hokara si tuturei vivinei sari na nati hiama koari na koimata tadi na tie Ziu, meke koari na tie va tumatumæ koasa Tinaræ te Mosese, meke koari doduru pule pu koa pa puku tie varipitui tadi na tie Ziu, pude di vizatia sa sirana gua pude va matea se Zisu. Pusi rini sari na limana, meke turaña la nia rini si Asa koe Paelati.

² Meke sipu kamo rini vasina si nanasia Paelati se Zisu, “Vea Agoi tugo sa Bañara tadi na tie Ziu?”

Meke olaña si Asa, “Uve, gua tugo sapu zama nia goi sana,” gua si Asa.

³ Meke soku ginugua kaleadi si zutu nia rina ñati hiama se Zisu.

⁴ Ke nanasa pulea Paelati si Asa, “Na vegua ke lopu hite olaña tu si Goi? Avoso latu koari doduru dia tinazutumu Goi!” gua si asa.

⁵ Ba korona kulu se Zisu, ke magasa hola nana se Paelati.

Sa Vinizata pude Va Matea se Zisu

(Matiu 27:15-26; Luke 23:13-25; Zone 18:39 kamo hinia 19:16)

⁶ Meke sa hahanana te Paelati pa totošo Pasova, si pude rupahia si keke tie ta pusina pu ta tepa koari na tie pa totošo asa.

⁷ Keke tie, e Barabasi pozana, si ta pusi turañae koarini pu raza ia sa qinavuna Roma. Koasa vinaripera si va mate tie tugo si asa.

⁸ Meke sipu varigara sa kobi tinoni si podalae tepa ia rini se Paelati pude va malumu nia koa rini sapu gua hoke tavetia sa.

⁹ Meke nanasa la i Paelati si arini, “Hiva nia gamu si pude vata rupaha vatua koa gamu sa Bañara tadi na Ziu?” gua si asa.

¹⁰ Sina gilania nana Paelati sapu na konokono nia mo rina ñati hiama se Zisu, ke luara la nia rini koa sa.

¹¹ Ba sovuti rina ñati hiama sari na kobi tinoni, pude mani vata rupaha la nia Paelati koa rini se Barabasi, ba lopu se Zisu, gua.

¹² Meke zama pule la koasa kobi tinoni se Paelati, “Ke sa kaqu tavete nia rau se Zisu, sapu

poza nia Baṅara tadi na tie Ziu gamu?" gua si asa.

¹³ Meke velavela si arini, "Va matea pa korosi!" gua si arini.

¹⁴ Ba nanasa pulei tugo Paelati sarini, "Na sinea sa si tavetia Sa?"

Ba velavela va sisigitae si arini, "Va matea pa korosi!" gua si arini.

¹⁵ Sina hiva va qetua Paelati sa kobi tinoni, ke vata rupaha la nia sa koarini se Barabasi. Ba tozi ni sa sari na solodia pude seke nia hilihiliburuaana se Zisu, meke tiqe luara vala nia sa koa rini si Asa pude di la va matea pa korosi, gua.

*Noṅovalia rina Solodia se Zisu
(Matiu 27:27-31; Zone 19:2-3)*

¹⁶ Meke turaṅa nuquru la nia rina solodia se Zisu, koasa pavasa pa vetu qavuna, meke tioko varigara beto mae ni rini sari na solodia. ¹⁷ Meke va sage nia poko pepolo tana baṅara rini si Asa, meke tavetia rini si keke piribatu rakirakihi guana toropae baṅara, meke va hakea rini pa batuna.

¹⁸ Meke va lavalavata kokoha ia rini si Asa meke zama: "Mani toa va gelenae sa Baṅara tadi na tie Ziu!" gua.

¹⁹ Meke seke nia kolu rini batuna, meke lora, na kokotuṅu meke todoṅo nia rini si Asa.

²⁰ Sipu beto noṅovala gunia rini si Asa, si va gorea rini sa poko pepolo, meke va sage pule ni rini sari Nana poko soti, meke tiqe turaṅa vura nia rini, pude la va matea pa korosi.

*Tava Mate pa Korosi se Zisu
(Matiu 27:32-44; Luke 23:26-43; Zone 19:17-27)*

²¹ Koasa dia inene la si tutuvia rini si keke tie Saerini, pozana si e Saimone, na tamadia ri Alekezada e Rupasi, na tiqe nuquru maena mo pa Zerusalemā si asa. Tuqe vagia rina solodia si asa, meke va paleke nia rini sa korosi te Zisu.*

²² Meke turana la nia rini se Zisu pa keke vasina pozana Qoloqota, ginuana asa si na vasina batu tomate.*

²³ Vasina si hiva poni nia rini sa vaeni sapu ta henie oto, pozana moa,* ba korona napoa Zisu si asa.

²⁴⁻²⁵ Meke poka nia rini pa korosi si Asa, pa sia koloko munumunu, meke mudumudukeda ni rini sari Nana poko pude dogoria esei kote vagi.*

²⁶ Ta kubere guahe sa tinazutuna Sa: “SA BANARA TADINA TIE ZIU,” gua.

²⁷ Meke karua tie hikohiko si somana ta poka turanae koe Zisu pa hopeke dia korosi, keke pa kali mataona, meke keke pa kali gedena.

²⁸ [Ke tava gorevura sa Kinubekubere Hope sapu guahe: “Ta nae turanae koari na tie kaleadi si Asa,” gua.]*

²⁹ Sari na tie pu ene hola si va qenoqeno batu, meke pesipesia rini se Zisu, “Ke isana, si Agoi

* **15:21** Rom 16:13 * **15:22** Hokara sa ginuana sa vasina sapu sa dinonona sa toqere asa si guana batu tomate. * **15:23** Moa si na oto maena pa huda, ba lopu bakala sa ginuana meke napoa rini. Gina na meresena hukata sigiti. * **15:24-25** Sam 22:18

* **15:28** Ais 53:12

sapu kote huaria sa Zelepade, meke kuri pulea pa ka neta rane, gua!*

³⁰ Ego, mamu harupu pulenigo, mu gore mae pa korosi kamahire!" gua si arini.

³¹ Sari na nati hiama, meke sari na tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese, ba zama nonoivala kekenono gunia tugo rini asa se Zisu, meke vari zamai guahe teledia, "Votiki tie si harupi Sa, ba lopu boka harupu pule nia telena!

³² Ego, be sa Karisito, sa Banara tadi na tie Izireli si Asa, si mani gore mae kamahire pa korosi, pude mada dogoria meke va hinokaria!" gua si arini. Sari karua pu somana ta poka pa korosi ba zama nonoivala la gua tugo koe Zisu.

Sa Minate te Zisu

(Matiu 27:45-56; Luke 23:44-49; Zone 19:28-30)

³³ Sipu kamo sa korapa rane, si huporo sa doduru popoa, padana ka neta aoa.

³⁴ Sipu kamo sa neta koloko si velavela se Zisu, "Iloi, Iloi, lema sabakatani?" Sa ginuana sa si guahe: "Qua Tamasa, Qua Tamasa, na vegua ke veko pani Au tu Goi?" gua.*

³⁵ Totoso avosia ri kaiqa pu tuturu tata, si zama si arini, "Avoso la, korapa tiokia Sa se Ilaiza!" gua.

³⁶ Meke haqala la nia keke ri kasa si keke puha, meke ponā va bobosia sa pa vaeni pasana, meke va sotoa sa pa keke kolu, meke huhuku sage la nia sa koe Zisu, pude va napo nia, gua. Beto meke zama si asa, "Aqa paki! Mada dogoria, hokara

* **15:29** Sam 22:7, 109:25; Mk 14:58; Zn 2:19 * **15:34** Sam 22:1

kote mae va gorea Ilaiza Sia pa korosi,” gua si asa.*

³⁷ Meke velavela va ululae se Zisu, meke luaria Sa sa siniño.

³⁸ Meke ta rikata rua gana sa poko gobana sa Lose Hopena pa korapana sa Zelepade pa Zerusalem, podalae panauluna, meke kamo pa hubina.*

³⁹ Meke sipu dogoria sa palabatu tadi na solodia pu korapa turu pa kenuna sa korosi, sari doduru gua pu ta evaņa koasa minate te Zisu, si zama si asa, “Hinokara, na Tuna tugo Tamasa sa Tie hie,” gua si asa.

⁴⁰ Kaiņa barikaleqe si korapa koa vasina pa seu, meke donodono la. Koa somanae dia koa rini vasina sarini hire: e Mere pa vasileana Magidala, e Salome, meke Mere sa tinadia ri Zemisi sapu mudina meke e Zosepa.*

⁴¹ Lulidi mae koe Zisu pa Qaleli si arini pude toka nia si Asa, meke soku pule barikaleqe si koadia vasina, saripu lulidi koa Sa, sipu sage mae pa Zerusalem si Asa.

Ta Veko pa Lovu sa Tinina Zisu

(Matiu 27:57-61; Luke 23:50-56; Zone 19:38-42)

⁴² Na Rane Va Namanama bisa sa rane asa, sapu sa rane vugo si sa rane Sabati. Ke sipu tata lodu sa rimata,

⁴³ si sage va mataqara la se Zosepa, tie pa Arimatia, koe Paelati meke tepa vagia sa sa tinina e Zisu. Na somanana koasa Sanihiderini, sa puku tie varipitui tadi na tie Ziu, meke asa ba

* 15:36 Sam 69:21 * 15:38 Ekd 26:31-33 * 15:40 Lk 8:2-3

somana aqa nia tugo sa minae tanisa Binanara te Tamasa.

⁴⁴ Magasa se Paelati totoso avoso nia sa sapu ele mate tu se Zisu. Ke tiokia sa sa palabatu tadi na solodia, meke nanasia sa, sapu be ele mate hinokara tu se Zisu, gua.

⁴⁵ Totoso gilana valeania sa koasa palabatu tadi na solodia, sapu ele mate tu se Zisu, si va malumu la nia sa koe Zosepa sa tinina.

⁴⁶ Holua Zosepa si keke poko keoro lini. Va gore vagia sa sa tinina e Zisu, meke hade nia koasa poko keoro, meke la veko sa pa korapa lovu sapu ta horena pa kali toqere. Beto asa si topili tuku la nia sa si keke patu nomana pa sasadana sa lovu.

⁴⁷ Mere pa vasileana Magidala, meke Mere sa tinana Zosepa, si koadia, meke dogoria dia sa vasina pu ta veko sa tinina e Zisu.

16

Sa Tinuru Pule te Zisu

(Matiu 28:1-8; Luke 24:1-12; Zone 20:1-10)

¹ Sipu hola sa rane Sabati, si la holu oela humana lea sari Mere sapu sa barikaleqe Magidala, meke e Mere sa tinana Zemisi, meke e Salome, pude nuzapa nia pa tinana Zisu, gua.

² Pana munumunu hokara pa rane Sade, sipu tiqe gasa vaqura sa rimata, si topue la pa lovu si arini.

³ Meke vari nanasi teledia si arini, "Esei kote topili poni gita sa patu pa sasadana sa lovu?" gua.

⁴ Ba sipu doño la dia gua si sa patu, sapu nomana hola, si ele ta topili palae tu.

⁵ Ke nuquru la pa korapa lovu si arini, meke dogoria rini vasina si keke tie vaqura*, korapa habotu nana pa kali matao, na poko keoro gele doduru si asa, ke matagutu hola si arini.

⁶ Zama sa tie, “Mi lopu matagutu na magasa si gamu! Gilania qua rau sapu korapa hata ia gamu se Zisu sa tie Nazareti, sapu tava mate pa korosi. Lopu koa tani si Asa; ele turu pule tu! Dotu sa vasina sapu veko nia rini si Asa.

⁷ Mi la kamahire mamu tozini sari Nana disaepeli, meke koe Pita tugo sa inavoso hie: ‘Korapa la va kenue koa gamu pa Qaleli si Asa. Vasina tu kaqu la dogoria gamu si Asa, gua puta tugo sapu ele tozini gamu Sa,’” gua si Asa.*

⁸ Ke vura si arini, meke govete luaria rini sa lovu. Matagutu na magasa dia, ke lopu hite vivinei koa ke tie si arini.

[Sari na kinubekubere koadi sapu gotogotodi si lopu koa sari na vesi pa Maka 16:9-20.]

KEKE VINAHOKOTO KOANA KOASA QOSIPELI

Vata dogoro Koe Mere sa Barikaleqe Magidala se Zisu

(Matiu 28:9-10; Zone 20:11-18)

⁹ [Pa mudina sa tinuru pule te Zisu pa minate pana munumunu hokara pa rane Sade, si la vata dogoro kekenu si Asa koe Mere, sapu sa

* **16:5** Sa tie vaqura hie si keke Mateana, mamu tiro la ia Matiu 28:5; * **16:7** Mt 26:32; Mk 14:28

barikaleqe Magidala. Koasa si hipuru pani Zisu sari si ka zuapa tomate.

¹⁰ Ke la tozi ni sa sarini pu lulidi koe Zisu, meke pu korapa kabo na talotaṅa.

¹¹ Totoso avoso nia rini sapu ele turu pule se Zisu, meke ele dogoria tu sa, gua, si lopu va hinokaria rini si asa.

*Vura se Zisu Koari Karua Disaepeli
(Luke 24:13-35)*

¹² Meke sipu ele hola sapu gua asa, si vura votivotikaena se Zisu koari karua disaepeli koasa dia inene la pa keke popoa.

¹³ Ke pule sari kara, meke la tozi ni ri sari doduru disaepeli pule, ba lopu va hinokari tugo rini sari kara.

*Vata Dogoro Koari ka Manege Eke se Zisu
(Matiu 28:16-20; Luke 24:36-49; Zone 20:19-23;
Tinavete 1:6-8)*

¹⁴ Mumudi si vura la koari ka manege eke disaepeli se Zisu, tooso korapa henahena si arini. Meke norei Sa, sina loke dia rinaṅerane si arini, meke korodia va hinokari rini, sarini pu dogoria mudina sapu turu pule si Asa, gua.

¹⁵ Meke zama la koa rini si Asa, "La gamu pa ninae vasina pa kasia popoa, mamu tarae nia sa Inavoso Leana koari doduru tie.*

¹⁶ Asa sapu va hinokara meke ta papitaiso, si kote ta harupu, ba asa sapu lopu va hinokara, si kote tava kilasa pa Heli.

¹⁷ Kaqu ta vala koa rini pu va hinokara sa ṅiniraṅira pude tavete tinavete variva magasadi

* 16:15 TTA 1:8

gua hire: Kote hipuru palae tomate kaleadi si arini pa korapa pozaqu Rau, kote zama pa votivotiki vinekala si arini.

¹⁸ Be tanini noki, babe napoa rini sapu variva mate, ba lopu kote kaleana nia rini, kote opo ni limadi rini sari na tie mohodi, meke kote magogoso dia,” gua si Asa.

*Ta hena Sage La pa Mañauru se Zisu
(Luke 24:50-53; Tinavete 1:9-11)*

¹⁹ Meke sipu beto zama koarini se Zisu sa Bañara, si ta hena sage la pa Mañauru si Asa, meke habotu* pa kali mataona sa Tamasa.*

²⁰ Meke la tarae pa ninæ vasina sari na disaepeli, meke somana tavetavete turani sa Bañara meke va sosodei sari Nana zinama koari na tinavete variva magasadi sapu evani rini.]

* **16:19** Ginuana “Habotu pa kali mataona sa Tamasa,” si pude koa Bañara si Asa koasa Binañara te Tamasa. * **16:19** TTA 1:9-11

Buka Hope
The Holy Bible in the Roviana language of the
Solomon Islands
Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon
Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5